

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Prudentia circa materias in Triplici genere, & primo in purgatiuo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

nis modos per singulos, quanta possumus breuitate p̄damus. Harum autem admonitionum attenta lectio poterit non mediocriter Concionatoris prudentiam adiuuare. Ad eandem etiam rem videtur pertinere liber siue sit Cypriani, siue Augustini, siue alterius, qui est de duodecim sæculi abusibus, qui sunt. Prædicator sine operibus bonis; senex sine religione; iuuenis sine obedientia; Diues sine Elemosyna; femina sine pudicitia; Dominus sine fortitudine; Christianus contentiosus; Pauper superbus; Rex sine Iustitia; Episcopus negligens, Plebs sine disciplina; Populus sine lege. Ex his suam prudentiam in loquendo, & industriam augere poterit Concionator.

Abusus duodecim.

In statibus quæ confideranda.

Hæc de statibus dicta sint in quibus Orator Christianus, vt aptè, & cum fructu loquatur, primò det operam vt cognoscat status ipsos, eorumque officia, & actiones proprias. Secundò vitia & peccata in quæ solent incurrere vt moneat corrigatque. Tertiò aduertat commoda vel incommoda, difficultates vel occasiones quæ insunt ad bene vel malè viuendum, vt remedia præbeat. Quartò quæ sit eorum necessitas, & vtilitas, & præstantia in Republica Christiana. Quintò quæ virtutes in singulis desiderentur & eas hortetur insequendas.

Inuehatur in omnia peccatorum genera, & abusus malos. Cap. XXIII.

Prudentia circa materiã. In via purgatiua.

Cum in secunda parte ad tres vias totam huius facultatis materiam reuocauerimus, nunc pauca in singulis adijcienda sunt, quæ ad prudentiam maximè faciunt. In via ergo purgatiua perpetuam cum vitijs pugnam ineundam sibi esse intelligat, omnesque belli machinas adhibendas, vt perditos homines, Deoque rebelles, & animæ suæ hostes à dæmonum tyrannide, & æternæ damnationis discrimine erutos sibi ipsis, ac Deo restituat. Intelligat inter præcipuas muneris sui partes hanc esse collocandam, vt omnia peccata acriter & seriò arguat, quod alibi à nobis est probatum. Nunc verò lubet aliquas peccatorum species enumerare, quæ vt frequentiores sunt, ita frequentius pro suggestu vrgebit. Non solum autem, arripere cum ea sese offert, occasionem oportebit, sed etiam ipse non oblatam captare, & inuenire studeat, cum enim ignis est accessus, & flamma diffunditur, an non vrget ipsa necessitas remedij adhibendi? & cum viget vis morbi, applicanda suo loco medicina, atque hoc docuit D. Paulus, cum monet instandum op-
portu-

portunè, & importunè . Huiusmodi peccata sunt Blasphemie in quas magno animi ardore inuehatur, vt è Christiana Republica tam indignum scelus deturbetur, Maledicta; frequens iurandi, atque adeo peierandi consuetudo, vt fecit de industria, B. Chrysoft. in plerisque homilijs, in quibus apparet quàm feruor, & quàm efficaciter id sibi animo proposuerit, vt eam penitus è suo populo exterminaret; superstitiones, & maleficia, quæ mirum sit in tanto fidei Christianæ cultu reperiri, quasi irruerent adhuc in animos tenebræ, & errores gentium; Colloquia vana in templis, & irreuerentia, quam arreptis manu flagellis vel Christus ipse coarguit; opera carnis, in quibus vti sues in cæno, tam miserè voluntur tam multi; falsa testimonia, iniustæ, ac diurnæ lites; fraudes mercatorum, & artificum; Odiæ, & inimicitia, turbulentissimi malorum omnium, fontes, detractiones, infamia, in quibus multi grauiter delinquant; iudicia temeraria, cogitationes turpes, & morosæ, effrenata sensuum libertas, oculorum, aurium, tam frequentes quam perniciosi linguæ fœtus; otiosa vita præsertim iuuenum, id est sentina malorum, peruersa liberorum educatio; crapulæ, & ebrietates, amores lasciuæ, familiaritates noxiæ, quæ improvidam præsertim adolescentiam pessundant, ac perdunt; Mendacia, Vota non seruata, Inobedientia filiorum, parentum incuria in educatione liberorum; Verba lasciuæ, Merces non solutæ, atque alia id genus multa, in quibus innumera hominum multitudo miserè prostrata iacet, iam iam in Tartara ruitura. Quamobrem locos topicos, & communes tempestiuè in vsum congeffisse oporteret, vt pro re nata Concionatori in promptu sint scripturæ, exempla, testimonia, remedia, quibus ægrorum salutem oportunè subueniat, ne iam quo die se ad dicendum parat, tunc suppellectilem comparèt; sed aliorum commodo paratam producat, nec tunc autoritatum aciem, ac rationum struat, sed in ipsa vitiorum monstra iam satis bene instructam educat. Inuehatur in deprauatas aleatorum consuetudines quæ inter ludendum, cum vitijs omnibus imbibuntur, Infectetur Comedias lasciuas, cuiusmodi pleræque sunt quæ nostris temporibus aguntur; Prudentiæ tamen sit memor, nec publicè Principem, qui eas permittit accuset. Id vnum satis est si pericula aperiat; Reprehendat hominum inanes ornatus, mulierum fucos, & luxum in vestibus, conuiujs, domibus, sitim, & cupiditatem pecuniarum, ob quam plerique contractus vsurarij, & iniusti fiunt, lasciuas, siue mulierum, siue puerorum,

Peccata quæ maximè arguenda.

Abusus in quos inuehi debet.

rorum, & virorum imagines. Prophanos libros eorumque lectionem, cantilenas parum pudicas. In his verò inculcandis, vulgari quadam, communique doctrina contentus minimè sit, est enim minus efficax, nec concionem mouet, sed singillatim ad ipsa crimina descendat; fœditatem, ac damna ante oculos ponens, quanquam in rebus obscœnis singulares actus describere, ne obiurgando quidem est tutum, ne deprauata aures his abutantur, & castæ offendantur. Neque solum acriter incessenda vitia, sed etiam respondendum est varijs hominum excusationibus, quibus ipsi suas conscientias fallunt. Aperiat itaque callidus Doctor fallacias, amoliatur impedimenta, adhibeat remedia, quæ necessaria, & vtilia iudicauerit.

Occasiones peccatorum doceat fugiendas.
Cap. XXIV.

Nequè solum peccata, sed occasiones quoque peccatorum infectetur, siquidem occasiois hoc proprium est, vt matris instar peccatum generet, deinde quasi nutrix in sinu foueat, simul ac lactet. Contra huiusmodi occasiones paratos habeat locos vnde argumenta eliciat, ad earum fugam persuadendam. Subijciam paucos de multis, vt inde ad similia inuenienda aditus cuique aperiatur. Primò proponendæ sunt sententiæ ex sacris literis, ex quibus appareat quanta sit in occasione vis ad ruinam, Nam qui amat periculum peribit in illo; & qui fodit foueam (hæc est occasio parata) incidet in eam, & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber, solent enim inter spineta, ac vepres latitare serpentes. In medio mulierum noli commorari; de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri; Ne delecteris in femitis impiorum, nec tibi placeat malorum via, fuge ab ea, nec transeas per illam, declina, & defere eam. Ob id præcepit Deus, vt intrantes terram promissionis disperderent omnes inhabitatores terræ confringerent titulos, ac statuas comminuerent, vt hoc pacto scelerum occasionem remouerent subdit si non abstuleritis, erunt vobis clauis in oculis, & lanceæ in lateribus. Rursus Nazareis, qui lege iubebantur abstinere à vino, simul ad tollendam occasionem interdixit ne vvas comederent, neque recentes, neque passas, neque delibarent acetum, neque ipsum vux acinum gustarent, Præcepit vt ne, cum Idolum argenteum comminuerent, ex illo argento vas vllum efficerent, quo

Loci argumentorum contra occasiones.

Scripturæ auctoritas.

Eccl. 3.

Eccl. 10.

Eccl. 42.

Prou. 4.

Num. 33.

Num. 6.

quo nulla Idoli memoria, quæ nouæ superstitionis causa foret, apud ipsos, aut posteros remaneret. Christus in Euangelio, cum ait, si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te; si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proijce abs te, de occasionibus loquitur omnino vitandis; & Paul. ab omni specie mala abstinete vos. Secundo authoritate Patrum, vtendum est. Vide multa apud Chrysoft. vbi inter cætera eos qui occasiones, & pericula non fugiunt, belluis dementiores esse docet, Auicula nanque (vt ait) semel capta laqueo, mox elapsa, & ceruus in rete decedens, & effugiens, iisdem iterum difficile capiuntur; nam cuique fit experientia cautelę magistra; Nos sæpe iisdem capti in eadem cadimus; sæpius quippę mulierem conspicati, grauiam passi sumus, & tamen eodem vix curato vulnere, rursus in eadem labimur.] Hieron. de Vitando susp. contubernio, Quis iuxta viperam securus somnos capit? quæ etsi non percutiat certę sollicitat.] Item quid tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habes quotidie, aut perire, aut vincere? Nunquam securus cum thesauro latro tenetur, nec inter vnã cauernam habitans cum lupo tuus est agnus. Alligabit quis in sinu suo ignem, & vestimenta eius non comburentur? ambulabit super carbones, & pedes illius non ardebunt?] Vide Basil. eadem fere dicentem. Tertio loco iuuabit rationem afferre, qua quisque optimę intelligat pari diligentia cauendum sibi esse & peccatum, & peccati occasionem; cum enim hominis natura post miseram primi parentis ruinam iam collapsa, & corrupta, & sensus nostri ab ipsa adolescentia, in malum proni sint, si obijciatur occasio, quæ ad flagitia impellat, ac vehementer moueat appetitum, & fomitem deprauatum, quis dubitet præsentē obiecto affici turbarique hominem? ac tanto maiori ad ipsum impetu ferri, quanto vehentior se occasio obijciat? perinde enim tunc temporis accidit, ac si quempiam ex graui morbo debilitatum, in decliui, ac lubrico loco ambulantem tu brachio impellas, quam enim facile ruet in præceps? quid si quis ex cera compactum habens corpus, proximę ad ignem accederet, contenderet tamen seriõ cum adstantibus, fore vt nulla ratione liqueberet, non ne stultissimam eius contentionem vel ipse probaret euentus? Quæcunque extrinsecus obijciuntur, mouent oculos, aures aliosq; sensus exteriores. hinc ad interiores transmittunt rerum ipsarum similitudines quibus amor, cupiditas, odium

Matib. 5.

1. Theff. 5.

Periculum in occasione.

Hom. 15.

ad pop.

Amb.

Epist. 47.

In reg.

bren.

Ratio cõtra

occasionem

mali.

odium ceterique animi affectus inflammantur, qui rursus ipsius animæ facultates, & voluntates ipsas accendunt, atque in deteriorem partem inclinant; sicut enim intra filicis venas latet ignis, qui ferro percussus elicitur, ita peccatorum semina, & cupiditatum quasi flammæ in membris, ac sensibus nostris delitescunt, quæ oblati postmodum occasionibus excitantur. His adde quod Dæmon huiusce rei minimè ignarus, & naturæ nostræ propensionis satis conscius, varia nobis objecta ante oculos ponit, quæ versutus ludificator varijs artibus non explicat modo, sed colorat, exornatque vt pulchriora, quam reuera sunt, appareant, eoque facilius alliciant, & ad mala vehementius impellant, sic crediderim Euxæ lōgè pulchrius, ac dulcius depinxisse vetitum pomum, vt dum oculis videret speciem, quasi dulcedinem palato perciperet, Et Dauidi Bersabeam longè venustiore, vt rectè a S. Iob. dictum sit; halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur, & à Propheta, Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas.

Iob. 41.

Isa. 54.

Exempla.

Quartò eorum proderit exempla proponere, qui nimium sibi arrogantes, in foueam peccatorum misere deciderunt, cum ausi sunt ad eius crepidinem propius accedere. Huc pertinet exemplum Dauidis, qui non auertit oculos à muliere; Sampsonis qui Dalidæ contubernium non fugit; Salomonis, qui consuetudinem cum alienigenis mulieribus non abhorruit. Dinæ quæ cum curiosus vagaretur, pudicitia notam inuisit. Alipium amicum suum, scribit Augustinus, Cum ludorum circensium spectacula detestans, multa vi precum à familiaribus ad ea prope cogere, ita accessisse, vt animum prius obfirmaret, oculis ibi semper clausis persistere, cum tamen ad repetitum fortè populi clamorè aperuisset, statim eorum ludorum illecebris irretitū; periculosum est periculo se obijcere.

Lib. 6. Confes. c. 8.

Quid plura inquit Augustinus, vidit, exarsit, clamauit, abstulit secum insaniam, non solum vt cum illis rediret, sed & alios præ illis traheret. Exemplum Iacobi Eremitæ quod plurimum mouere potest, Vide apud Surium mensè Ianuario. Cauendum hic tamen ne multa eorum exempla in concione coaceruentur, ne improbi inde minus graues suos lapsus interpretentur, quando tot talesque viri corruerint. Quinto etiam in medium producantur ij, qui quanti referat malorum occasiones subterfugere suo exemplo nos docuerunt, quod tutius, & efficacius erit, quam in exemplis contrarijs enume-

enumerandis immorari . . . Hieronymus docet, Ioannem Bapti-
stam licet in ipso matris utero singulari donatum sanctitate,
licet sanctissimis ortum parentibus, tamen ad euitanda quæ-
cumque pericula adhuc puerum in Eremum secessisse. Augusti-
nus sororum etiam suarum contubernia vitabat, non ob ipsas,
sed earum causa, quæ ad ipsas ventitarent. D. Franciscus qui
ob magnum illud diuini amoris incendium Seraphici nomen
obtinet, si quando mulieres admitteret; ad colloquium, illis
ut author est Bonauenti non nisi directis in terram oculis au-
res dabat, ita ut nullam de facie nosceret vsque adeo sibi diffi-
sus est, vir ille sanctissimus, ac penè diuinus.

Hier. To. 9
in Reg. mo
nast. tit. de
Castitate.

Contra eos qui in peccati consuetudine viuunt.
Cap. XXV.

Aliquot sunt hominum genera, quæ conscientia grauius
læsa, & peccati pondere pressa nisi acriori spiritu concio-
natoris agitentur, non facile Dei verbo cedunt, huiusmodi sunt
qui peccati alicuius venenum longa consuetudine suxerunt,
quique penitentiam in aliud tempus, vel in ipsam effatam,
ætatem, ac decrepitam differunt; & qui vel ad cordis duritiam
peruenerunt, vel omnem melioris vitæ spem abiecerunt. Om-
nium horum; & si qui sunt præterea similibus. morbis oppressi
non est Concionatori desperanda salus, sed eo diligentius con-
quirendis remedijs insistendum, quo difficilior miserorum cura
est, propiusque discrimen. Basil. hanc assignat regulam
non esse vnquam horum desperandam salutem concionatori-
bus, quod (inquit) omnia illa officia præstiterimus, quæ ad il-
lorum correctionem pertineant, quæ im benè confirmat per illud
testimonium Isa. 42. citatum à D. Matth. c. 12. arundinem quas-
satam non confringet, & linum fumigans non extinguet donec
eiciat ad victoriam Iudicium, & per illud; seruum Dei oportet
patientem esse, cum modestia corripientem eos, qui resis-
tunt veritati; ne quando Deus det illis penitentiam ad co-
gnoscendam veritatem, & respiciant à Diaboli laqueis à quo
captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Aliquos hic ego locos
ad hoc ipsum præstandum aperiam, ac primo loco agendum
erit non semel contra eos, qui quotidiana peccandi consuetu-
dine inueterauerunt, quales sunt, qui vsuras frequentant, pel-
licatum exercent, blasphemias passim in ore habent, in quos
videtur cum magno spiritu initio statim inuehi Euangelicus

In suis Mo-
ralibus re-
gu. 70. c. 32

2. Tim. 2.

Isa. 1.
ille

ille Propheta, cum ait; Væ genti peccatrici populo graui iniquitate, filijs sceleratis. Duo hic mihi admonenda occurrunt. Primum vtile esse vt populo aliquando significet eam doctrinam, quam sancti Patres, ac Theologi habent de gradibus peccatorum, quam ego breuiter ita perstringo. In ipso peccati ingressu tres illius gradus agnoscunt, nempe suggestionem, delectationem, atque consensum, qui optimè significati videntur in prima nostrorum parentum culpa, per serpentem suggerentem vetiti fructus comestionem; Euamq; illo se oblectantem, dum vidit bonum ad vescendum, & Adamum persuasioni Vxoris consensum præbentem, ac denique comedentem.

Iac. 1.

Hæc videtur esse sententia B. Iacobi Apostoli, cum ait, Vnuiquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum autem, cum consummatum fuerit, generat mortem.

Delectatio & consensus.

Crediderim debere aliquando Concionatorem explicare naturam humanorum actuum, quorum cognitio non modo perutilis, sed necessaria vel infimæ plebi est, vt nimirum intelligat in solo consensu, siue in opus, siue in delectationem, posse peccatum esse mortale, & distinguere, quando ipsa delectatio peccatum sit, aut mortale, aut veniale, & ad tollendos à timidis scrupulos, nihil in sola suggestionem subesse culpæ, nihil in primis corporis, siue animi motibus. Hos primos gradus tres alij sequuntur, quos Hieron. vocat delicta generalia, cordis videlicet, oris, & operum. His adduntur, & alij, si progressus fiat in peccatum; nam sæpè euenit alia quædam delectatio prior in commisso peccato, quæ iudicium tollit ex animo, diiudicandi peccati grauitatem, ita vt non modo non graue appareat, sed præferat etiam faciem culpæ leuioris, atque adeo dulcioris. Porro hanc delectationem sequitur, & alius gradus, cum in occulto patrata crimina iam palam audet, neque amplius peccatorem pudet, neque excusare se ipsum, neque obtexere culpam, quin potius adeo cum malitia crescit impudentia, vt etiam, quod est pessimum de suo malo gloriari; tum verò peccandi consuetudine roboratur, vitiositas, & vsus quodammodo vertitur in naturam, vt verissimum sit, quod dicitur; Si potest Æthiops mutare pellem, aut Pardus varietatem. His omnibus addi potest alius, quem dixerim desperationis gradum secundum illud Pauli; qui desperantes (vel vt

In cap. 4. Ezech. circa finem.

vox græca sonat) indolentes semetipfos tradiderunt impudicitia, quem gradum meritò Hieron. & Augst. vocant contemptum.

Hier. 13.

Eph. 4.

Hier. Com. in 18. prou. initio.

prum

ptum Dei ex illo Prouerb. Impius cum in profundum venerit, *Prou. 18.*
contemnit, denique eo vitiositatis peruenit, vt non vereatur impius, & verbo, & exemplo, aliorum hominum ruinam curare; istud est sedere in cathedra pestilentiae, vel vt Hieron. vertit irrisorum. Hæc est diabolica plane catena, tartareis inserta anulis, quos dissoluere quam sit difficile, nemo non videt. Sed magna est diuinæ facundiae, magna diuinæ gratiæ efficacitas; ne quidquam tam perditum, atque nefarium est, cui mederi ipsa non possit. Hæc aliquando significare ad timorem & singulos gradus singillatim explicare vtile arbitror ad propellendos saltem grauiores peccati gradus ab homine, qui sæpè adhortandus est, vt cum primum in aliquod peccatum se cecidisse aduertit, festinet ad medicinam, dicatq; cum Dauide, Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neq; *Psal. 68.*
urgat super me puteus os suum. Ostendendum est, quàm periculofus eorum status sit, ac timendus, in quorum animis, repetitis sæpè malis actibus gignitur deprauata consuetudo peccandi. Hos Senec. cum ijs confert qui profundo somno tenentur & dormiunt, vt dici solet in vtramq; aurem; hic enim somnus, etiã somnia extinguit; quin imò nec sui ipsorum recordantur, quod ipsum in corporis morbis vsu venit; Qui laborat (inquit Hippocrates) aliquo apostemate, antè quàm marcescat, acuto eius dolore cruciatur, cum verò extrema tabe iam emarcuit non sentitur dolor, cum tamen malum sit in summa pernicie; ipsam febrem sæpè cum minus sentit agrotus, grauiorè Medicus iudicat. Probatum mihi quod habet Orig. in illa verba *Psal. Iustus si ceciderit non collidetur, vbi discrimè ponit inter varios peccatores, nam iustus si cadat aliquando, mox surgit, vt Petrus, qui statim egressus amarè fleuit, at qui peccatis callum obducunt, obstupescunt paulatim minusq; in dies sentiunt parata sibi gehennæ supplicia, & præsentia peccatorum damna. Postremò iura, leges sacramenta, religionem, & (quod nefas est dicere) Deum ipsum per summam impietatem contemnunt. Quibus sanè obijciendum illud est, quod cuiusdam ex illis dictum est. Inuenteratè dierum malorum, nunc venerunt peccata tua.* *Dan. 13.*

Confuetudo peccati qualis sit.
Ep. 54.
Hipp. in Aphor.
In Psalm. 36. Ho. 4. Matth. 26

Contra eos qui Pœnitentiam, & Conuersionem procrastinant.
Cap. XXVI.

Secundo loco inferenda est pugna contra eos, qui pœnitentiam, conuersionem, recteq; viuendi rationem prorogant in fu-

in futurum tempus vel ad senectam, vel etiam illud tēpus quo extremam agunt animam, inani quadam delusi fiducia, qua sibi diuinæ miserationis auxilium, aut longam ætatem pollicentur.

Ho. 13. ex varijs ser. 58. de tēp. Epist. ad Theo. Mo. lapsū ser. 38. ex paruis. Contra hos arma, & Comæatum accipies à Basil. ab August. à Chrysost. à Bernar. in illud: Ecce reliquimus omnia, & nominatim contra hos hæc faciunt. Primo quidem est planè inconsiderati animi argumentum, tempus, cum nihil incertius eo sit, nihilq; mortis articulo incerto certius, affuturum sibi tam certo promittere, præsertim tanta in re, quantum est æternitatis negotium. Qui pœnitenti inquit Greg. Veniam spondit, peccati diem crastinum non promisit, propterea clamat & Christus, *Matth. 19* Vigilate quia nescitis diem, neque horam. Secundo quoniam prudentiæ leges docent, vt persuadeat sibi quisque, facilius virtutibus vacaturum eum, qui adolescentiam in vitijs transegerit cum certum illud sit, tanto maiorem fore in bonè viuendo difficultatem, quanto fortius vitiorum habitus & consuetudo inuenerit? Tertio quis non illius accuset impudentiam, qui donorum cælestium possessionem respicit, quam facillè florenti ætate parare potest, qui in luxu, & voluptate robustiores annos exigit & honestè viuendi onus graue satis, ac molestum, in senectam viribus destitutam conijciat? Qui sibi suaq; libidini, ac tenebrarum Principi, quod est in vita præciosius consecrat, quod uilius & incertum Deo? & vitam tamen, & sanguinem pro nobis Christus Dominus effudit, & quidè in flore ætatis, & maximum bonorum cumulum per omnem æternitatem pollicetur in Cælo; Meritò per Malach. conqueritur Deus. Maledictus homo, qui habens in grege suo masculū, & votum faciens, immolat debile Domino, quia magnus ego ait Dominus exercituum. Quarto amens planè, & insanus à sano, & prudenti viro habetur is, qui id omni studio facere contendat, cuius se credat aliquando pœnitentia ductum iri, quanta ergo erit insipientia, aliquid facere ea mente, vt postea pœnitentia facti ducatur, & tamen talis est, qui pœnitentiã dilatat, & peccatis est deditus. Ait enim, hæc faciam in præsentia, erit aliquando tempus cum me pœniterit. Quinto vrgeat Concionator eorum exēpla, qui tandè aliquando insaniam ipsi suam agnouerunt, & quidè non nisi singulari præpotētis Dei priuilegio, quod sibi certò polliceri peccando quis audeat? Aug. vehemēter dolet, quod vocanti Deo non statim respōderit, sed dixerit modo, & ecce modo, sine paululū, sed modo & modo non habebat modū, & sine paululū, ibat in longū. Et alibi deflet præteriti tēporis iacturā, cū ait; serò te amari pulchritudo

Exemplū Augustini Lib. 8. confess. c. 11. Lib. 10. Cōfess. c. 17.

chritudo tam antiqua, pulchritudo tam noua serò te cognoui; tu intus eras, & ego foris te quærebam, & in ista formosa, deformis iruebam.] Qui verò in extremum vitæ tempus conuersione differunt, longè stultiores sunt; licet enim vera pœnitentia, quacumque hora efficax sit ad peccati remissionem, vt docent Leo Papa, & habetur 26. quæst. 6. & Cyprian. Vbi non est, inquit, seruum quod est verum, nec irremissibile quod voluntarium, & quæcumque necessitas cogat ad pœnitentiam, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio.] Hæc inquam vt vera sint, certa tamen est sanctorum Patrum doctrina, periculosissimam illam esse pœnitentiam, & rarò veram. Quis enim non meritò de eo dubitet, de quo Augustinus inquit, Si tunc vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa, & qui prius à peccatis relinquitur, quam ipse relinquat; ea non liberè, sed ex necessitate relinquit.] Periculosissima est, ait Euseb. Emissen. in vltimam diem promissa securitas, deinde stultissimum est, vt causa quæ de necessitatibus agitur æternitatis, mutabilibus vitæ deficientis committatur extremis.]

Præter Patrum auctoritatem, afferendæ sunt rationes, quarum summa hæc esse potest. Difficile esse eo tempore contritionis actum elicere verè voluntarium, cum potius coacta videatur conuersio, & voluntas impediatur mortis impendētis metu, qui ita perturbare solet rectam animi rationem, vt actionum libertatem imminuat; & quærit tamen (inquit August.) libertatem Deus non necessitatem. Huius generis fuit Semei pœnitentia, Pharaonis, qui cum medijs in fluctibus periclitaretur, exclamauit, Fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis. Antiochi, qui sub vitæ finem, orabat sceleris Dominum, à quo non erat misericordiam consecuturus. Scultarum denique Virginum, quibus clausa est ianua. Porrò multa sunt sub extremam vitæ horam, quæ animum distrahant, perturbant, excruciant. Nec quisquam habet potestatem in die mortis, vt dicitur in Eccles. Sapè verò Deus pro malis meritis peccatoris permittit, vt sui etiam obliuiscatur in morte, qui in omni vita oblitus erat Dei; Dæmon acrius tentationibus vrget, quia modicum tempus habet, ne eius dominio spoliatur, quem seruum in vita fidelem expertus est, ac pluribus annis obsequentem. Inueterata quoque consuetudo

T t

Quam stultū
in extremum
vitæ pœnitentia
differre.
Serm. de
Cana Dñi
ad fin.

Lib. de
vera, & falsa
Pœnit.
c. 17. to. 4.
Hom. de
bono Latr.

Loco cit.
3. Reg. 2.
Exod. 14.
2. Mach. 9
Matt. 25.
Eccles. 8.

Iob 20.

tudo malorum tunc vim habet maximam, neque vult auctorem deferere, vt eueniat illi quod scribitur, Ossa eius plena sunt vitij adolescentiæ, & cum eo in puluere dormient. Quarta denique insania est, quam deploranda stultitia cum finis viuendi prope est, tunc velle principium facere bene viuendi, primam ætatem ac mediam dicare Dæmoni, extremum verò spiritum in summa virium animæ, & corporis imbecillitate offerre Deo?

Contra eos qui in peccatis obdurato corde persequuntur.

Cap. XXXVII.

Acrius adhuc insurgendum, & insudandum erit in eos, qui obdurato corde, & obfirmato animo in peccatis viuunt, si quomodo durities perrumpi, & expugnari possit, quam sua tyrannide Dæmon inuasit. His autem primò explicandæ eorum conditiones erunt, qui eo iam deuenerunt, vt cor durum habeant, vt tamquam in speculo sui status infelicitatem intuentes, eius aspectus turpitudinem exhorrescant. Egregiè verò præ cæteris quid durities cordis sit, explicat D. Bernardus his verbis statim initio. Quæris quid sit cor durum? Si non expauiisti tuum hoc est, solum enim est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia non sentit, ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentia negligens, futura non prouidens, & vt breui, cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. Quæ sanè dicta si practicè à Concionatore, & allatis exemplis, ac similitudinibus illustrentur, habent magnam vim, vel vt obduratos aliquantulum emolliant, vel vt alij, ne in tantam calamitatem incurrant, timorem injiciant. Secundò, explicandum est Deum neminem per se indurare, vel excacare actu postiuo directè, vt Theologi loquuntur, cum non possit esse vllius peccati causa, vt eruditè disputat D. Basil. in hom. Quod Deus non sit causa malorum, imò verò semper se cum peccatore gerit parentis instar, aut Medici qui ægrotos, & si grauissimò & insanabili affectos morbo, aut ipsam agentes animam, nun.

Lib. 1. de

Confid. ad

Eugen.

Cor durum

quid sit ex

Bernard.

Deus nemine

per se indu-

rat.

nunquam ita deserit, vt nullam planè opem ferat. Ita se,
 cum Pharaone gessit, ac Iuda, & tamen ob malitiam hominum
 aliquando indurare dicitur, & excacare, quod ipsum quo-
 modo intelligi debeat non est cur à me pluribus explanetur;
 abundè satis ac dilucidè, dicitur à Francisco Toletò in Ioan.
 Certum quidem est, hanc esse peccatorum poenam grauissi-
 mam, ac præ cæteris in hac vita extimescendam. Causas au-
 tem indurationis attingit D. Antoninus. Tertiò, adhibeat
 Concionator remedia, neque de eorum conuersione despe-
 ret, nobis enim liquido constare non potest, qui sint prædesti-
 nati, qui verò reprobì, & aliquos scimus tandem aliquando
 ab obstinatione respuisse, & ostendit Augustinus duorum Re-
 gum exemplo, Pharaonis, qui duritiam suam misera morte
 redemit, & Nabuchodonosor, qui post flagella ad cor redijt,
 Deumq; agnouit. Possunt autem medicamenta huic morbo
 applicari quædam diuina ex Scripturis deprompta, vt pec-
 cati grauitas, vis, & efficacia gratiæ, libertas arbitrij, quæ
 innixa gratiæ, potest Deo mouente liberè deflecti, & obse-
 qui. Dei infinita benignitas, neminem excludens à cæle-
 stium donorum thesauris, & gratiæ: quatuor nouissima,
 opportuna suasio, ad exhibenda miserationis officia, ad ero-
 gandas pauperibus elemosynas, ad priuata cum sanctis,
 & pijs viris colloquia, & ad pias, frequentesq; ad Deum
 preces. Quædam autem humana sunt adiumenta, quorum
 usus non prorsus inutilis; præsertim quod id genus homi-
 nes ea sint indole, & ingenio, vt ad diuini lucis aspe-
 ctum perstringatur eorum mentis acies, nisi prius, vt qui è
 somno surgunt in tenuiorem lucem intendant. Lege Chry-
 sostom. vbi docet egregiè quomodo sit humanis hisce reme-
 dijs vtendum ad illius hominis conuersionem, qui in amo-
 re pecuniarum, & avaritia obduruit. Docet enim aliquan-
 do debere nos imitari artis medicæ peritos, qui in agrotorù
 curatione extenuant morbi grauitatem, & arte quadam
 agrotorum fallunt. Humana remedia sunt, si quis ponat ob-
 oculos turpissimæ vitæ statum, in quo perfricta frontis homi-
 nes vitam agunt, non sine maxima vel fortunatarum, vel vale-
 tudinis, vel famæ, honoris, ac vitæ suæ discrimine siue iactura.
 Altorum narranda exempla, quibus hic viuendi modus
 malè cessit, vt sibi alieno incommodo timere discant. In me-
 ditum etiam, vel ipso auctore Chrystostomo, proferendæ Philo-
 sophorum rationes, quibus recta viuendi ratio suadetur. Im-

cap. 12. an-
not. 24.

2. par. tit
8. & 9.

Lib de Pre
desim. &
Gratia. c.
15.

Remedia su-
pernaturalia
contra duri-
tiam.

Adiumenta
humana ad
idem.

Hom. 11. in
1. ad Cor.
c. 4.

probatuſ effrenata cupiditas, & voluptas. Neque verò ab his multa ſimul exigas, niſi velis omnia amittere, vt enim Proverbium vulgatum eſt, Canis duos ſequens lepores, neutrum capit. Ergo in diem, vel in menſem ſingula repoſcito, ita fiet, vt quod ait ille, Vndique collectis ſtumen abundet aquis; Ita qui plures domi pellices alebat, non ſimul, ſed ſingillatim. Beati Xaverij Patris noſtri ſuaſu dimiſit omnes. Proponamus miſerias, & mala innumera quæ hos conſequi ſolent etiam in præſenti vita. His eos ſermonibus ait idem Chryſoſtom. placemus nondum de gehenna mentione facta. Ad- dit, cum his ſermonibus coercitos viderimus, tunc iam gehennæ meminiffe poterimus, non tam vt terreamus homines, quàm vt miſereamur magis. Hæc autem in priuatis colloquijs aliquando melius perficiuntur. Quare operæpretium eſt Concionatorem ſæpè id genus homines aduocare ad ſeſe, vt ad melioris vitæ frugem reuocet, atque ad ipſum Deum. Ex priuatis etiam non raro vberiores, quam ex publicis ſermonibus fructus feret. Quartò etiam ſancti viri præſidia, quædam extraordinaria adhibuerunt ad hominum emendationem, quæ omittenda non ſunt; imò verò imitanda eis, qui lucrandarum animarum ſtudio, non ſuis commodis concionandi munus exercent. Impetrarunt aliqui ſalutem animarum, multis ad Deum precibus eiulatu ac lacrymis, fame, ſiti, alijsq; ſuſceptis ſponte ſupplicijs. Exemplo ſunt S. Dominicus, Bernardus, Catherina Senenſis, alijsq; quamplurimi. B. Auguſtinum redemptum legimus à Dæmone parentis Monicæ lacrymis. Ambroſium Episcopum Mediolanenſem, tantas in ipſa Confessionum auditione, lacrymas effuſiſſe, & ipſe l. 2. ſe legimus, vt ſæpè numero conſitentium peccata & animum emolliret. Multa in hunc locum ex domeſticis conferre poſſem, ſed vnum memorabo. Cum B. Pater noſter Ignatius cognouiſſet aliquando impij cuiuſdam Sacerdotis nequitiam eo animo expoſuit ei in Confessione cum magno dolore, & multis lacrymis antea actæ vitæ ſuæ culpas, vt ad melioris vitæ frugem illum adduceret, ac re ipſa adduxit. Quintò ſeruandus ordo quidam prudentiæ ſpiritualis in ferenda, ſiue priuatim, ſiue publicè tam perditis rebus ope. Huc ſpectat quod docet Clem. Alexan. vt ſimul metum, ac beneuolentiam coniungamus non immemores illius Pfalmi, Miſericordia, & veritas præcedent faciem tuam; qui enim ſemper beneuolus eſt, contemnitur, qui nimis ſeuerus, mentem exaſperat,

*Turfell. in
eius vita
lib. 3. c. 3.*

*Paulin. in
eius vita,
& ipſe l. 2.
de pen. c. 8.*

*lib. Pedag.
c. 9. & de
inceps.
Pſal. 88.*

rat, quare nec remissè agendum, nec rigidè nimis. Et quidem metum duplicem possumus incutere vel pudoris, qualem habere filij in patrem solent, ac subditi in Principem, vel terroris, qui est feruorum proprius in dominos. Beneuolentiam verò exhibeamus, vt hominum animos ad honesta, & vtilia quæq; prouocemus, ad honesta quidem ducuntur animi laude ac vituperatione; ad vtilia hortando vel dehortando. Hanc autem methodum discamus ab ipso Deo in Scripturis sacris, vt reuocet à peccatis homines modò conqueritur, increpat, minatur, castigat, exprobrat, maledicit; modò adhibet hortationes, consilia, exempla, promissa, consolationes. Lege libros veteris, ac noui Testamenti, vbi passim hæc inuenies, Lege etiam ipsum Clementem Alexandrinum.

Contra eos, qui de misericordia Dei vel præsumunt vel desperant. Cap. XXVIII.

ADhuc illi expugnandi sunt, qui de misericordia diuina desperantes, vel sibi nimium tribuentes, Dei bonitatem ac misericordiam in suam ipsi malitiam trahunt, & suauissimum diuinæ bonitatis mel, in venenum mortiferum conuertunt. De his Augustinus: Ex vtroque, ait, homines periclitantur, & sperando, & desperando contrarijs rebus, contrarijs affectionibus, sperando quis decipitur, qui dicit, bonus est Deus, misericors est Deus, faciam quod mihi placet, implebo desideria animæ meæ. Quare hoc? quia misericors est Deus, spe isti periclitantur; desperatione autem qui cum inciderint in grania peccata, statuentes ad damnationem sine dubio se destinatos, dicunt apud semetipsos iam damnati sumus. Doceat Concionator, quæ via sit inter extrema duo tuta, vt scilicet, neque ita iustitiam timeat peccator, vt nulla spei consolatione conualescat, neque ita confidat de misericordia, vt adhibere vulneribus dignam pœnitentiæ negligat medicinam; sed quem præsumit sibi piè parcere, semper etiam cogitet, & districtè iudicare. Desperatis proponat primo loco Scripturæ testimonia, quæ hoc hominum genus subleuant, quorum aliqua in 2. par. attulimus lib. 7. cap. 21. & 22. vbi locos assignauimus ad excitandam veniæ spem, qui contra desperantes valent, & tamen hic etiam nonnullos adhuc addere libet, cum sit argumentum vtile, & non semel tractandum. Primus sit Patrum auctoritas. Basil. in primis:

Tract. 33. in Ioan. in fine.

Contra desperantes argumenta.

In Regul. breuiorib.

Tt 3 Si pec- q. 13.

- Si peccata, ait, magnitudine, & numero possunt definiri, miserationes autem Dei, neque magnitudine, neque numero possunt circumscribi, sine dubio non est cur desperatio locum habeat.] Et Leonis Papæ: Misericordiæ Domini nec mensuras possumus, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conuersio, dicente spiritu Dei per Prophetam: Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris, & iterum: Quia apud Dominum misericordia, & copiosa, apud eum redemptio.] Secundò, describat quanta sit vera pœnitentiæ vis, & efficacia per quam omnia peccata, vel grauissima delet Deus; sunt enim omnia scelera, & peccata, tanquam aranæ tela valido vento exposita in patente loco, vt ait Chrysolto. præsertim si magna fuerit pœnitentiæ, qualem Mariæ Aegyptiacæ, aut Magdalenæ fuisse compertum est. Audi Hieronym. Quæ peccata fetus (inquit) iste non purget? quas inueteratas maculas lamenta, ista non abluant?] Quartò, Christi Domini passionem, desperatæ mentis oculis obijciat, vt Paulus facit: Recogitate eum, qui talem sustinuit aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Inducat desperantes, vt cum Bernardo dicant, Peccaui peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbatur, quoniam vulnerum Domini recordabor; nempe vulneratus est propter iniquitates nostras. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur?] Valet hic locus si bene quis tractatur, vel ab oculis desperatissimi cuiusq; peccatoris, veræ pœnitentiæ lacrymas elicere. Quintò, eorum proponantur exempla, qui ex huiusmodi morbo conualuerunt; erigit enim animos ad spem salutis, qui ex morbo, quo ipse laborat, videat aliquos in pristinam sanitatem restitutos. Si Petrus, inquit Bernar. post grauem lapsum ad tantam redijt eminentiam, sanctitatis, quis de cætero desperet, si tamen egredi voluerit à peccato? Id genus exemplis refertas habes, tum Scripturas sacras, tum illustrium virorum Commentarios. Eusebium consule, qui inter cætera desperatum quemdam (nescio an hominem, qui belluinis erat moribus appellem) ab Euangelista Ioanne reductum refert ad honestam vitam, cum sponsonem fecisset. sese in extremo iudicij die Deo vadem pro illo sistendi. Lege Eusebium. Vbi ab Eremita, cui nomen Abramius neptem inuenies à flagitiosa vita reuocatam, quæ spem omnem salutis abiecerat, imò vt est apud Surium, die
- Epist. 91.*
- In Ps. 50.*
hom. 2.
- Epi. 30. ad*
Oceanum.
- In Epitaph.*
Fabiola.
- Hebr. 12.*
- Ser. 61. in*
Cant.
- Lib. 7. c. 10*
- Tomo 3.*
- Tom. 2. 16.*
Martij.

dte eadem postea implorata à superis ope, alienæ salutis auctor fuit. Sextò, multum valebit propositum Beatissimæ Virginis patrocinium. Si criminum (inquit Bernardus) immanitate turbatus, conscientia fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi, tristitia, desperationis abyssò, cogita Mariam, non recedat ab ore, non recedat à corde. ¶ Septimò, præter Conciones publicas adhibenda priuata colloquia, & promittenda Dei misericordia, etiam se ipsum coram Deo sponso rem constituendo, ad imitationem sancti Ioannis, vt iam retuli. Possunt etiam legi quæ ad excitandum spei affectum in animis, suo loco diximus.

Hom. 2. s. per Missus est.

Similes locos oportebit etiam paratos habere in eos, qui nimium de diuina misericordia confidentes in peccatis perseverant. Ne dixeris peccaui, & quid mihi accidit triste, altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu. Ne dicas, miseratio Domini magna est, misericordia enim, & ira ab illo cito proximant, & Paul. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? His addenda Patrum testimonia, iustitiæ Dei magnitudo explicanda, exempla multorum afferenda, quos mala mors in peccatis abripuit. Ostendendum hoc vnum esse ex peccatis in Spiritum sanctum, quæ conuersioni viam obstruunt, cum huiusmodi homines sacrilegi, Dei bonitate, ac misericordia nequiter abutantur. Quandoquidem diuinæ misericordiæ titulus, qui eos ad pœnitentiam mouere debuit, ille idem eorum culpæ incitamentum efficitur, ad perseverandum in scelere, quod ipsum indignum reddit hominem misericordia, cum ea tam indignè abutatur. Vt autem habeat Orator Christianus occasionem contra ipsum peccatum sæpè pro ratione sui muneris exclamandi, subijciam hic aliquos communes locos, ex quibus materia, & argumenta desumi possunt, pro cuiusq; arbitrato.

Contra præsumentes de Dei bonitate. Eccl. 5. Rom. 2.

Loci communes ad excitandum odium contra peccatum, & primo ex malitia peccati in se. Cap. XXIIX.

¶ Oci ad excitandum peccati odium ex triplici capite maxime eruuntur; ex ipsiusmet peccati in sese malitia, ac turpitudine; ex eo quod est contra Deum, & ex damnis quæ afferit. Hos ego locos non omnino ieiunos proponam, sed

addam capita, vnde aliqua amplificatio peti possit. Id enim & rei grauitas postulat, & gratum arbitror aliquibus futurum. Qui verò breuitatem amabunt, ijs licebit titulos tantum pro suo arbitratu percurrere. Ad primum caput pertinent hi loci. Primò peccatum est intrinsecè, & vt loquuntur

Exol. 33.

Mar. 10.

Theologi essentialiter malum, sicut Deus est summum bonum, & ipsa bonitas, vt ipse Mosi ait: Ego ostendam tibi omne bonum. Et Christus: Nemo bonus nisi solus Deus. Omnia verò creata à Deo tanquam radij solis aliquem gradum bonitatis participant, solum peccatum est, quod bonitati recta opponitur, vt tenebræ luci, ob id dicitur malitia.

Gen. 6.

Psal. 4.

Serm. 24.

in Cant.

Videns quod multa malitia hominum esset in terra, dicitur defectus; dicitur vanitas & mendacium. Vt quid diligitis vanitatem & queritis mendacium. Et à Bernar. dicitur animæ curuitas, sicut contra sanctitas morum vocatur reëctitudo. Vnde sequitur, peccatum non solum esse malum quia sit contra legem Dei, & quia prohibitum, vt sunt aliqua peccata, sed etiam sæpè intrinsecè tale esse; quæ est doctrina certa, & Catholica contra aliquos hæreticos, qui volunt nullum esse peccatum intrinsecè malum, sed solum quia prohibitum. Dantur quidem aliqua actiones malæ, quia prohibita, at multæ intrinsecè tales sunt, & quia tales ideò vitæ. Secundò, turpitudine peccati inde colligitur, quod si

Peccatū est
nihil.

ipsum quidditas, vt vocant, queratur, apparebit ipsum planè esse nihil, esse priuationem, nec habere vllam naturam existentem, aut quippiam solidum, cum sit recessus à summo ente Deo. Potest afferri exemplum aeris, qui est te-

De fide ad

Petrum.

12. de Ciu.

c. 7.

1. de liber.

arb. c. ult.

Lib. de ca-

su Diab. c.

10. & 11.

Rom. 6.

11.

Peccatum

est recessio à

Deo.

nebrofus per absentiam luminis. Augst. Malum, inquit, nihil est aliud quàm priuatio boni. Et alibi: Mala voluntas non habet causam efficientem, sed deficientem, quia voluntas humana, quæ sola potest in homine esse peccati causa, non nisi vt est defectiua peccatum parit, vt rectè explicat idem; sicuti motus tibie fractæ in claudicatione, non est à potentia motum efficiente, sed deficiente. Ansel. malum verè est nihil, & nihil non est aliquid, & fusè toto cap. 10. & 11. Vnde apparet quanta sit perversitas, vt homo faciat se peccati seruum, quod nihil est, Deoq; rebellans, tale in se regnum admittat. Propterea Paulus admonet, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.

Tertiò, peccare est recedere & separari à Deo, & priuare animam suam Deo, vt patet in parabola filij prodigi, qui

qui abiit in regionem longinquam, recedens à domo pater-
na, & per Isaiam Deus conqueritur: Peccata vestra diuise-
runt inter vos, & Deum vestrum, & indignitatem hanc gra-
uiter exprobrat. Quis est, inquit, hic liber repudij matris
vestræ, quo dimisi eam, aut quis est creditor meus, cui
vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in
sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Hoc autem quan-
tum malum sit, quis non videt? cum totum bonum hominis
ex fonte diuinæ bonitatis nascatur, cui fonti ut is, qui adhæ-
ret vnus cum Deo spiritus sit; ita qui renuntiat incidit in
cisternas dissipatas, & omnino perit; scriptum est enim,
Mihi autem adharere Deo bonum est, & qui elongant se à
te, peribunt.

Cap. 39.

Cap. 50.

Psal. 72.

Quartò, peccatum quod est malum culpæ maius est omni
malo pœnæ grauius, quàm summa paupertas, quàm graui-
simus morbus, quàm quodlibet dedecus, & infamia, quàm
iniurie, & vexationes quænis insectatorum, quàm mors ip-
sa, atque adeo infernus. Dionys. Puniri, ait, non est ma-
lum, sed fieri pœna dignum est malum. Hanc thesim aurea
eloquentia ut semper, tractat ac persuadet egregiè Diuus
Chrysostom. in oratione in qua demonstrat, neminem nisi à
seipso lædi. Quare etiam sapienter ac piè dictum est à Diuo
Anselmo, Si hinc peccati pudorem, & illinc gehennæ cerne-
rem horrorem, & necessariò vni eorum deberem immergi,
prius me in infernum immergerem, quàm peccatum in me
admitterem. Mallem enim purus à peccato, & innocens ge-
hennam intrare, quàm forde pollutus cælorum regna tene-
re. Hic debet esse fidelis planè ac generosus Christiani mi-
litis animus. Quintò, Spiritus sanctus in sacris literis ut
turpitudinem peccati, & faciem eius horrendam proponat
omnium oculis, solet sub vilissimarum rerum symbolis ip-
sum describere, sicut etiam sancti Patres faciunt. Compa-
ratur enim peccatum in Scriptura propter multiplicem suam
freditatem ac pestem bestiarum multis generibus venenatis,
effertis, stolidis, monstruosis. Tamquam à facie colubri
fuge peccatum, dentes leonis dentes eius, interficientes ani-
mas hominum. Homo cum in honore esset non intellexit,
comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est
illis, & apud Hierem. Equi amatores, & emissarij facti sunt
vniuersisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Et, Proge-
nies

Peccatū est
maius omni
malo pœnæ.

Loco citat.

Lib. de si-
militudini-
bus. c. 190.

Peccatū reo-
bus vilissimis
cōparatur.

Ecc. 27.

Psal. 48.

Cap. 5.

Luc. 3.

- nies viperarum, quis vobis ostendit fugere à ventura ira?
- Luc. 13.* Dicit vulpi illi, Carnes asinorum carnes eorum; erit cubile draconum, & pascua struthionum, & clamabit pilosus alter ad alterum. Aliquando simile dicitur morbis ac vulneribus: Omne caput languidum, & omne cor mœrens à planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus & lior & plaga tumens non est circumligata, nec fora oleo, neque curata medicamine. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas. Alias comparatur maculis: Si laueris te nitro, tamen maculata es. Quasi pannus menstruata. Alias putredini: Computruerunt iumenta in stercore suo: Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ. Nunc tempestati: Cor impij quasi mare feruens. Nunc oneri: Iniquitates supergressæ sunt caput meum sicut onus graue. Hic paupertati, & miserix: Dicitis quia diues sum, & nescis quia miser es, & miserabilis, nudus, & pauper. Illic fellis, ac fœcibus: In felle amaritudinis video te esse. Vua eorum vua fellis, venenum, aspidum insanabile. Visitabo super viros defixos in facibus suis sæpè morti: Nomen habes quod viuas, sed mortuus es. Nonnumquam sepulchro ferenti: Similes estis sepulchris dealbatis. Denique tenebris: Paulus: Abijcimus opera tenebrarum, &c. Eratis aliquando tenebræ. Saluianus, peccatum ait esse simile sentinæ. Chrysostom. Cadaueri putrefacto, imò ibi ostendit animam peccato obnoxiam longè peiorem esse. Cyprianus: Hæc sunt, ait, peccata lapsis, quod grandio frugibus, quod turbidum syduus arboribus, quod armentis pestilens vastitas, quod nauigijs sæua tempestas.
- AEt. 8.* Alia huius generis multa ex Patribus colligere poterit sua industria diligens Concionator ad peccati detestacionem. Sextò, peccati malitia, & peruersitas huiusmodi est, vt si non auferatur ab anima hominis in multa alia peccata ex sua prauitate inducat, & sæpè etiam in desperationem, ac cordis duritiam. Hoc docent verba David: Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini (scilicet malus) persequens eos. Satis erat ad ruinam in lubrico ambulare, quid ergo, & in lubrico, & in tenebris ambulantem ab hoste impelli? Et Paulus: Hoc igitur dico, & testificor in Domino, vt non ambuletis, sicut & gentes ambu-
- Luc. 13.* Dicit vulpi illi, Carnes asinorum carnes eorum; erit cubile draconum, & pascua struthionum, & clamabit pilosus alter ad alterum. Aliquando simile dicitur morbis ac vulneribus: Omne caput languidum, & omne cor mœrens à planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus & lior & plaga tumens non est circumligata, nec fora oleo, neque curata medicamine. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas. Alias comparatur maculis: Si laueris te nitro, tamen maculata es. Quasi pannus menstruata. Alias putredini: Computruerunt iumenta in stercore suo: Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ. Nunc tempestati: Cor impij quasi mare feruens. Nunc oneri: Iniquitates supergressæ sunt caput meum sicut onus graue. Hic paupertati, & miserix: Dicitis quia diues sum, & nescis quia miser es, & miserabilis, nudus, & pauper. Illic fellis, ac fœcibus: In felle amaritudinis video te esse. Vua eorum vua fellis, venenum, aspidum insanabile. Visitabo super viros defixos in facibus suis sæpè morti: Nomen habes quod viuas, sed mortuus es. Nonnumquam sepulchro ferenti: Similes estis sepulchris dealbatis. Denique tenebris: Paulus: Abijcimus opera tenebrarum, &c. Eratis aliquando tenebræ. Saluianus, peccatum ait esse simile sentinæ. Chrysostom. Cadaueri putrefacto, imò ibi ostendit animam peccato obnoxiam longè peiorem esse. Cyprianus: Hæc sunt, ait, peccata lapsis, quod grandio frugibus, quod turbidum syduus arboribus, quod armentis pestilens vastitas, quod nauigijs sæua tempestas.
- AEt. 8.* Alia huius generis multa ex Patribus colligere poterit sua industria diligens Concionator ad peccati detestacionem. Sextò, peccati malitia, & peruersitas huiusmodi est, vt si non auferatur ab anima hominis in multa alia peccata ex sua prauitate inducat, & sæpè etiam in desperationem, ac cordis duritiam. Hoc docent verba David: Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini (scilicet malus) persequens eos. Satis erat ad ruinam in lubrico ambulare, quid ergo, & in lubrico, & in tenebris ambulantem ab hoste impelli? Et Paulus: Hoc igitur dico, & testificor in Domino, vt non ambuletis, sicut & gentes ambu-

Vnū peccatū
si non corri-
gatur, aliorū
est causa.

Psal. 34.

Ephef. 4.

ambulant in vanitate sensus tenebris obscuratum habentes intellectum, qui desperantes, seu indolentes (id est stupidi, & sine sensu doloris) semetipsos tradiderunt impudicitiae in omnem avaritiam. Egregie docet Gregor. quod Theologia tota amplectitur, aliquod esse peccatum, & causam peccati, & aliquod peccatum & poenam peccati, & aliud esse causam peccati, simul & poenam peccati. Lege exempla ex Scripturis ibidem. Causa autem huius malitiae in peccato est, quia peccatum vel aufert omnino, vel enervat omnia subsidia, quibus a Deo iunamur ad recte agendum, vt sunt gratia, & auxilia Dei, & virtutes, & sacramenta, & affert pessimam dispositionem, qua facile dilabimur ad omne genus mali, vt saepe in homine post longam peccandi consuetudinem, animus quasi desperet de seipso, & de diuina gratia, & contingat quod docent Isidor. & August. Namque ille, istis, inquit, quasi gradibus confurgit omne peccatum, cogitatio prava delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Hic vero suspirabam, ait, ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate, velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat. Quippe ex voluntate perueria facta est libido, & dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quae omnia ex ipso peccati habitu, & consuetudine, facile manant. Vide quae so peccati malitiam, & in quos scopolos ac fyrtes nauim animae adducat, imò compellat, & miserimè illidat.

Lib. 1. in Ezech. ho. 11.

2. de sum. bo. c. 23.

Lib. Conf. 8. c. 5.

Peccati qua ratione Deo opponitur.

Loci alij ex iniurijs, quibus peccator Deum offendit.
Cap. X X X.

SI verò consideretur peccatum vt fertur aduersus Deum, & vicissim odium Dei in ipsum, quod secundum caput supra posuimus, hi maximè loci existunt. Primum summa est indignitas, & intoleranda contumacia, creaturam suo Creatori opponere, & iniuriam inferre. Apparet autem hæc oppositio, quia cum Dei voluntas, sit rectissima omnium actionum regula, per quam totus mundus regitur, & maxime homo, qui per intellectum & voluntatem tenetur diuinæ voluntati per legem diuinam significatæ obedire. Peccatum est quod Deo, eiusq; voluntati, ac legi repugnat, atque ob id vocari

cari solet præuaticatio, inobedientia, rebellio. Vnde Ambr. Peccatum, ait, est præuaticatio diuinæ legis, & diuinorum in-

Lib. de Pa radiso to. obedientia mandatorum, & August. Peccatum est dictum vel

1. c. 8. factum, vel concupitum contra æternam Dei legem. Quid autem iniquius esse potest, quam suam voluntatem diuinæ tam

Cont. Fau sti Man. l. 22. c. 27. sanctæ opponere, nec velle imperio summi Principis, & Monarchæ subijci, cui cælum, cui mare, cui omnia quamuis sensu careant parent? Rursum cum Deus sit finis omnium rerum,

& peculiari quadam ratione hominis per intellectum cognoscentem, & voluntatem amantem, tum in hac vita, vt egregie dicitur apud Ecclesiasticum: Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & subdit de viro, & muliere, Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum, vt nomen sanctificationis collaudent, vt magnalia enarrant operum eius, tum in futura per claram ipsius Dei visionem, ac beatam fruitionem, ad quam per auxilia supernaturalia perueniat; peccatum tamen est, quod hominem à suo fine, vero distrahit, & auertit, vt eo contempto vilissimis creaturis adhæreat, vt non sit aliud peccatum, quam auersio indebita ab incommutabili bono, & indebita conuersio ad bonum commutabile; quid autem indignius, quam Deum, ac se ipsum tanto præclaro fine defraudare? contra id quod à Paulo dicitur: Habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

Rom. 8. Secundo, æstimatur autem grauitas huius iniuriæ quæ Deo facit peccator ex tribus. Primo ex ratione, & dignitate personæ offensæ, quæ est ipse Deus, creata omnia sine modo, in bonitate, potentia, maiestate transcendens. Non est sanctus, vt est Dominus, neque fortis sicut Deus noster. Et Paul. ad Timoth. Beatus, & solus potens, solus habens immortalitatem Deus, sub cuius ditione cuncta sunt posita, & non est qui tua possit resistere voluntati, & magnus Dominus, & magna virtus eius, & magnitudinis eius non est finis. Ex hac parte grauitas peccati mortalis videtur crescere in infinitum, si

1. Tim. 3. vera est Aristotelis doctrina, vt certè est docentis iniuriæ grauitatem sumi ex dignitate personæ offensæ. Ex quo dubitari non potest quin atrocior sit iniuria Deo per peccatum illata, quam vlla sit alia, quæ inter homines possit contingere, aut cogitari. Secundo ex parte personæ offendentis, quæ est homuncio res vilissima comparatione Dei, & tamen habens Dei imaginem, & à Deo factus, & donatus tot,

In Ethic. tantisq;

Ex persona quæ offēdit.

tantisq;

tantisque beneficijs . Quod si totus mundus Deo collatus, vt dicitur in Sapiencia est tanquam momentum statera, & tanquam gutta roris ante iucani; quid erit vobis quispiam hominibus, qui si cum mundo conferatur vniuerso, minimum quiddam, ac penè nihil est. De quo Deus per Isaiam conqueritur. Vt qui contradicit factori suo testa de famijs terræ. Tertio ex parte causæ ob quam peccator mouetur, vt Deum offendat, quæ est vilissima res, & tamen ob præcium adeo vile Deo se se opponit præferens creaturam Creatori. Quam iniuriam Deus ægerime ferens lamentatur, Violabant, ait, me propter pupillum hordei, & fragmen panis. Et apud Hier. Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Tertio adhuc magis distinet hanc peccati atrocitatem ponderando, tanta est eius peruersitas, vt non solum non adoret homo Deum, non seruiat suo Domino, creatori suo non obediat, sed contemnat eius virtutes, ac perfectiones, recuset imperium, suam voluntatem ei anteponat, promissiones eius non curet, nihil faciat minus, legem violet ab ipso latam, quod, vt Paulus docet ipsum Deum spernere est. Eiusdem paruifacere potentiam, per quam illico posset in nihilum redigi. Mirum est, quod iustitiam non horreat Dei, cuius est peccantem pœna etiam sempiterna punire, Bonitatem, & benignitatem negligat, ac patientiam à qua expectatur, & benignissimè toleratur; misericordiæ beneficio abutatur cum summa irreuerentia, sapientiam despiciat, cum sciat se à Deo videri, & tamen impudentissimus conspectum, & oculos videntis non erubescit, sed coram, & in os audet illum offendere. Denique ita se gerit omnino, quasi Deus non esset, neque iustus, neque bonus, neque omnipotens, imò tanquam non esset Deus. Dixit insipiens, ait Dauid, non est Deus; licet enim corde aliquo modo credat, factis tamen clamat non esse bonum sibi sufficiens, dum ei terga vertit, & ad aliud se bonum conuertit, & se ipsum ei præfert. Hucusque etiam peruenit stolidi peccatoris vesania, vt ipsam Deum, qui est summum bonum, summe pulchrum, summe amabile odio habeat, secundum illud. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper, & nunc autem, & viderunt, & oderunt, & me, & Patrem meum; potest ne horribilibus aliquid audiri? Adhuc videtur crescere peccati malitia, quia peccator quantum in ipso est Deum occidit, vt etiam

Sap. 11.

Cap. 45.
Ex parte
causæ.

Ezech. 13.

Hier. 2.

Peccator
Deum con-
temnit.

Psal. 73.

Ioan. 15.

Ser. 3. de
Resur.

Peccatum
est summa
ingratiudo.

Isa. 1.

Deut. 32.

vt etiam Scholastici loquuntur, ac si esset interitus capax, diuinitas ipsa periret. Bernardus loquens de propria voluntate, In ipsum, ait, horribile dictu defauit auctorem, nam quantum in ipsa est, ipsum Deum perimit voluntas propria: Omnino enim vellet Deum peccata sua, aut vindicare non posse, aut nolle, aut nescire; vult ergo Deum non esse Deum; quia quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse, aut insipientem. Crudelis plane, & omnino execranda malitia, qua Dei potentiam, sapientiam, iustitiam perire desiderat, crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leana feruissinia. Quarto agnoscitur peccati grauitas summa, ex maximis Dei beneficijs in nos collatis, est enim ingrati animi indignitas intoleranda, tam bene meritum non solum non reuereri, & amare, sed potius contemptui habere, atque odisse. Inter homines quid est, quod magis stomachamur, ac fugimus, quam ingratum aliquem, qui pro beneficijs maleficia, & pro amore odium rependat? Hoc est, quod Deus adeo indignum iudicat, vt caelum, & terras, Angelos, & homines testes aduocet tanta impietatis. Audite caeli ait, & auribus percipite terra, filios enutriui, & exaltavi, ipsi autem spreuerunt me: Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepem domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Et generatio praua, atque peruersa haec cine reddis Domino, popule stulte, & insipiens? nonne ipse est Pater tuus, qui possedit, & fecit, & creauit te? Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini Creatoris tui. Potest hoc loco Concionator amplificare magnitudinem, ac multitudinem beneficiorum Dei: rursus quanta sit animi prauitas, quamque indignum dona, & beneficia Dei in ipsum donatorem cum summa eius ignominia conuertere. Videsne quomodo peccator aduersus Deum se gerat? Sed aduerte etiam ex sequentibus locis quomodo se habeat Deus contra peccatum, vt eius malitiam nobis aperiat. Ex maximo etenim odio quo Deus peccatorem odit apparet peccati quanta sit turpitudinis.

Dei

Dei Odium contra peccatum. Cap. XXXI.

Deus nihil odit nisi peccatum, cum cætera omnia ab ipso sint, & non possit odio habere quicquam eorum quæ ipse fecit, non serpentem venenatum, non crudelium tygrem, non draconem, non aerem pestilentem, non mortem, non infernum, & tamen peccatum summo insequitur odio. Altissimus odio habet peccatores. Odio est Deo impius, & impietas eius. Odisti omnes qui operantur iniquitatem; & vult omnes suos amicos, & viros iustos eodem odio in peccatores ferri armatos, sicut ex his vnus factus secundum cor Dei affirmat; Perfecio odio oderam illos; & vidi præuaricantes & tabescebam. & in matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de Ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Eodem igne ardebant Elias, Phinees, Moses, omnes Prophetae, Apostoli, maximè Paulus. Quinto, facile autem erit inuenienti aduertere ex modis loquendi, quibus sacrae literæ vtuntur, quanta sit hæc Dei derestatio, & odium in peccatum. Plenæ sunt vtriusque Testamenti paginae, attingam pauca loca. Videns Deus quod multa malicia hominum, esset in terra, tacitus dolore cordis intrinsecus, pœnitent, ait, me fecisse hominem. Exacerbauit Dominum peccator secundum multitudinem iræ suæ non quæret. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei in vobis. Accingite vos cilicij, plangite, & vlulate, quia non est auersa ira furoris Domini à vobis. Et iratus est furore Dominus, & abominatus est hereditatem suam. Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitauit Deum suum. Hæc autem ira de Deo dicuntur, vt nihil Deo indignum significent; sed vt Origenes ait, Deus non indecorum iudicauit ea sibi attribuere, propter nostram vtilitatem, sicut solent matres iram ostendere, vt pueros à vitio aliquo deterreant; vel vt ait Hilarius per hos affectus significantur pœnæ peccatoribus aut inflictae, aut infligendae, vt solent homines irati facere. Pœna enim patientis, ira creditur esse decernentis. Denique apparet peccati grauitas, quæ tanta est, vt hæc in Deo, si capax ipse esset efficeret. Et in Euangelio similia de Christo legimus. Videns Ciuitatem

Quantum sit Dei odium in peccatum ex modis loquendi Scripturæ.

Gen. 6.

Psal. 10.

Eph. 4.

Hier. 4.

Psal. 105.

Os. 14.

L. 4 contra

Celsum.

In psal. 2.

- Luc. 19.* uitatem fleuit super eam. Cumque uidit sacrilegia, que in domo Dei fiebant, ita eum zelus repleuit, vel ut in psalmo est, comedit, ut vendentes, & ementes impetu illo & ardore mirabili eiecerit. In suscitacione Lazari infremuit spiritu, & turbauit semetipsum plane ob causam mortis, quæ est peccatum. Passioni mox proximus cepit cadere, & pauere, & moestus esse, non tam propter imminentes dolores, & cruciatus, quam quod personam in se peccatoris poenitentis assumeret. Sexto ex penis quas Deus peccatoribus infligit, satis, superque apparet, quam sit in eius oculis detestandum peccatum.
- Ioan. 11.* Deus (ait Diuus Petrus) Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos ad inferiora detruisit. Vide quanta esset dignitas Angelorum, & quanta peccati malitia, ut tam nobiles spiritus, & tam multos perdidit, & æternis cruciatibus puniendos sine ulla uenæ spe tradiderit. Hominem in Paradiso terrestri Dei præceptum præterredientem, uide quam acerbè puniuit, ut expulit de Paradiso, ut morte multauit, ut ad innumeras calamitates cum tota posteritate damnauit. Tempore Noë ob peccata hominum immisit diluuium, & aquis omnes homines perdidit, ac iumenta. Pentapolim igne, ac sulphure succendit, & obruit, & in hoc usque tempus incendij signa, & irati Dei apparent, ut dicitur Sapientia 10. In testimonium nequitia fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores. Populum Israel sapissimè ob varia peccata à Deo grauissimè punitum, omnes Prophetæ prædicant, & historia veteris Testamenti. Ibidem scribuntur inflictæ poenæ in Chaldaeos, Assyrios, Egyptios, Pharaonem, Nabuchodonosor, & multos alios, plenæ sunt historia huiusmodi exemplis. Huc tendunt omnes minæ quas Deus in utriusque testamenti voluminibus intonat in Impios, ut à peccando deterreat: lege cap. 28. Deut. si non expauescis ad tot maledictiones, quot Deus contra peccatorem intonat, poteris dubitare de duritiæ cordis tui.
- Hebr. 10.* Clamat Paulus horrendum esse incidere in manus Dei uiuentis. Et Deus ipse, Congregabo super eos mala, & flagitas meas complebo in eis. Virgam vigilantem ego uideo, ollam succensam ego uideo. Et quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore
- Mar. 14.*
- 1. Pet. 2.*
- Quibus penis Deus peccatorem persequatur.

re tuo iram tuam dinumerare, tu terribilis es & quis resistet tibi. Accipiet armaturam zelus illius. Et, iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum excidetur, & in ignem mittetur. Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethsaida.

Septimò, sed nulla pœna melius peccati gravitatem explicat, quam pœna inferni æterna præparata Angelis malis, & hominibus eorum sectatoribus vt dicitur apud Isa. Præparata est ab heri Tophet, à rege præparata, profunda, & dilatata, nutrimenta eius ignis & ligna multa, flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam. Vide hoc loco expositionem D. Hieron. Considera multitudinem pœnarum, quas diues epulo cum esset in tormentis expertus clamat, quia crucior, atrocitatem, earum, æternitatem, ignis ardorem, pœnam sensus in omnibus, & grauiorem pœnam damni, propter quam David, ait, Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabesceat, desiderium peccatorum peribit, desiderium planè in homine videndi Deum, qui est hominis finis, quo se videt peccator priuatum in omnem æternitatem, & propter vtramque pœnam tam sensus, quam damni, Christus dixit, ibi erit fletus, & stridor dentium, quam sententiam sæpius legimus à Christo in Euangelijs repetitam, tanquam rem maximè attendendam, quam cordi profundius imprimamus; Considera inquam hanc Dei seuerissimam iustitiam in puniendis peccatoribus, & facile erit peccatorum malitiã amplificare, præsertim si simul adicias quanta sit Dei benignitas, & misericordia, quantus amor eius in hominem, quanta magnitudo beneficiorum, quanta ipsius animæ nostræ pulchritudo & dignitas, sicut, & Angelorù, quantum sit prætium sanguinis quem pro nobis effudit, vt nos redimeret, & cum hæc tanti momenti sint apud ipsum Deum, tamen adeo peccatum odit, vt propter ipsum tot Angelos tot animas, tam grauibus, & æternis pœnis discruciet; hoc plane; argumento est, Deum qui est infinita bonitas, non posse tantam peruersitatem tolerare.

Octauò enormitas peccati fortè ex nulla re magis amplificari potest, quam si consideremus remedium, quod Diuina sapientia aduenit ad ipsum tollendum, quod est Deum nostram naturam assumpsisse, & mortem tam atrocem, tamque ignominiosam subiisse, vt peccatis ex rigore iustitiæ satisfaceret, ac remedium efficax adhiberet. Sic Isaias, Nos reputauimus

Psal. 75.

Sap. 5.

Matth. 3.

Matth. 7.

Luc. 10.

Infernus pœna peccati.

Isa. 30.

Luc. 16.

Psal. 111.

Matth. 8.

Ex Christi passione peccati apparet grauitas.

Isa. 53.

V v cum

eum quasi leprosum, & percussum, & humiliatum à Deo, ipse autem attritus est propter scelera nostra, cuius liuore sanati sumus. Et iterum Propter scelus populi mei, percussus eum.

Ser. 3. de Nat. Quare merito Bernardus, Agnosce, inquit, quam graua sint uulnera peccatorum pro quibus necesse fuit Christum Dominum vulnerari, si non essent hæc ad mortem, & ad mortem sempiternam, numquã pro eorum remedio filius hominis moreretur. Notanda est inuentio mira diuina sapientia, & charitatis, unde agnoscamus peccati grauitatem. Volebat amor diuinus triumphare de peccato, de Dæmonibus, de morte; quid fecit? de ipsomet Deo triumphauit, quod optimè expressit Paulus delens aut quod aduersum nos erat chyrographum decreti quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci, exspolians principatus, & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Quidnam est illud quod Christus affixit Crucis? Certè suamet carnem diuinam, & hoc modo chyrographum decreti affigere dicitur ac delere. Quomodo triumphauit de inimicis, & peccatis nostris? In semetipso, Idem Paulus, hoc scientes quia uetus homo noster Crucifixus est, ut destruat corpus peccati. Quæso te ueter homo crucifixus est, nouus ne an uetus Adam? Plane Christus nouus homo in crucem positus, crucifigit in nobis ueterem, & destruit corpus peccati. Et ad Cor. eum qui peccatum non nouerat pro nobis peccatum fecit. Quid est Christum à Patre factum esse peccatum pro nobis? Dices hostiam pro peccato, sed plane modus hic loquendi plus quiddam significat, ut potes videre apud Chrysost. significat enim Christum, non solum satisfacisse pro peccato per mortem, sed subiisse mortem acerbissimam, & valde ignominiosam quasi ipse esset uere peccator, imo uerò quasi esset Christus, ipsummet peccatum. Nam si peccatum esset aliqua persona uiua, & esset condemnanda à supremo Iudice, qua pœna damnandum esset? Certè ea qua Christus damnatus est, ut scilicet flagellaretur, conspueretur, blasphemaretur eijceretur, illuderetur, cruci affigeretur cum summa ignominia, etiam latus post mortem transfigeretur. O incredibile peccati scditatem, per quam Christus factus est maledictum inquit Paulus, ut nos de maledicto redimeret, factus est pro nobis peccatum, ut nos iustitia Dei fieremus in illo: & tamen post tantum remedium, ac talem medicinam exhibitã audent homines peccata committere, iterum crucifigentes filium

lium Dei in semetipsis, & ostentui habentes. Bone Deus quam poena digni sunt qui etiã num filium Dei conculcauerint, *Heb. 10.* & sanguinem testamenti pollutam duxerint, in quo sanctificati sunt & spiritui gratiã contumeliam fecerint? merito sanè peccator se ipsum longè Diabolo peiorem reputare debet, ac dicere. Diabolus nulla præcedente peccati vindicta superbiens peccauit, ego visa eius poena, non continens ad peccatũ properaui. Ille in innocentia constitutus, ego restitutus; ille obdurans ad patientem, ego ad blandientem, & sic vterque contra Deum, ille contra non requirentem se, ego contra morientem pro me. Et ecce cuius imaginem horrebam in multis aspicio me horribiliorem. Hæc ex secundo capite, Ad tertium vero Caput, quod includit damna quæ peccatori peccatum infert, imò toti mundo hi loci sequentes pertinent.

De eodem, loci alij ex damnis quibus auctorem suum afficit.
Cap. XXXII.

Primò peccatum in animam admissum, tollit gratiam Dei, quæ quam magnum donum sit vix potest ab aliquo intelligi, nedum explicari: est autem donum quoddam animæ inhærens, vt Paulus docet, qui dedit pignus spiritus in cordibus nostris, per quam gratiam anima viuunt vita quadam Diuina Deo præsentem, sicut vitam naturalem corpus ab anima infomante recipit. Ioannes, inquit, scimus quia translati sumus de morte ad vitam. Per hanc homo fit Deo adeo similis, vt Diuus Petrus dicat, magna, & prætiosa nobis promissa donauit, vt per hæc diuinæ esse membra consortes naturæ. fit filius Dei; Ioannes omnis qui diligit ex Deo natus est: Constituitur iustus iustitia Dei, vt Paulus loquitur non iustitia Dei, quæ Deus iustus est, vt perperam exponunt Hæretici, sed quam dat homini Deus, & iustus fit homo per Deum, vt exponit August. At peccati malitia ea est, vt statim his opibus, ac thesauris misere animam expoliet, eidemque mortem afferat expellendo ab ea Deum, licet foris viuat corpus. Nam sicut fulgur vaginam integram interdum relinquit, & ferreum consumit gladium, sic peccatũ vitam animæ spiritualem perimit viuo corpore, & sicut cadaver habet suum esse naturale, non tamè operationes vitæ cum abest anima, sic anima amissa vita gratiæ retinet quidem esse

Peccatũ gratiam Dei tollit.

- 1. Ioan. 3.
- 2. Pet. 1.
- 2. Ioan. 4.

In ps. 118.

V u 2 natu-

naturale animæ & operationes naturales, non tamen gratas Deo actiones, & cœlestem gloriam promerentes. Ob id comparatur peccatum rebus mortiferis, ferocissimisque, ac venenatis animalibus, vti supra retulimus. Peccatum est quod perdit similitudinem Dei, destruit iustitiam inhærentem ac adoptionem filiorum Dei. Vnde Ioan. Filioli nemo vos seducat, qui facit iustitiam iustus est, qui facit peccatum ex Diabolo est. Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare quia ex Deo natus est. Secundò peccatum auferit ab anima decorem, & pulchritudinem, & eam maculat, & coinquinat. Hierem. Denigrata est super carbones facies eius apud Mattheum. Christos ait ex corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, rapinæ, & hæc coinquinant hominem, vt patet in Lucifero, & Angelis, qui cum essent pulcherrimi, per peccatum in horrendos, ac fœdissimos spiritus conuersi sunt. Hoc autem damnum in animam ex peccato ideo nascitur, quoniam per ipsum auertitur anima à Dei facie pulcherrima, quæ est lux, & splendor animæ, & conuertitur per amorem ad infimas creaturas Deo contempto, & fit abhominabilis, sicut ea quæ dilexit, vt canere possumus cum gemitu lamentationem Hieremiæ: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? filij Syon inclyti & amici auro primo quomodo reputati sunt in vasa testea opus manu figuli? qui nutriebantur in croceis amplexati sunt sterora. Tertiò peccatum efficit, vt opera bona facta prius in gratia mortificentur, & ad meritum gloriæ quamdiu in peccato persistit homo, nihil valeant, sed obliuioni dentur à Deo per id reus. Manifesta est Dei sententia apud Ezechielem. Si auertit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ quas fecerat non recordabuntur, in peccato suo morietur. Non semel contigit, vt viri magnis virtutibus illustres, & pleni rectis operibus, in lethale crimen inciderent, & morerentur in eo, & damnarentur qui casus maximè a nobis formidandus, & dolendus est: quemadmodum si onustam prætoris mercibus nauim tempesta abripiat & in profundum demergat, vt meritò D. Paulus admoneat, Sic currite, vt comprehendatis. Quartò præterea adeo est crimine contactorum misera conditio, vt opera eorum, licet alioquin bona moraliter, non possint ad meritum gratiæ, seu gloriæ computari, neque tunc, neque vnquam:

1. Ioan. 3.

Macula animæ ex peccato.

Thr. 4.

Matt. 15.

Thr. 4.

Opera bona mortificantur.

Cap. 18.

1. Cor. 9.

quam: nam opera nostra ex se ipsis, nec valorem habent ad
supernaturalia, nec possunt habere proportionem, nisi per gra-
tiam, per quam vim accipiunt, & eleuantur ad eam dignitatē,
vt maiorem gratiam, & gloriam mereantur, at dona iniquo-
rum non probat altissimus. Itaque quamuis aliquando dispo-
nant homines ad penitentiam, & aperiant viam ad misericor-
diam, & ad alia nonnulla valeant, tamen mereri gratiam, &
gloriam nequeunt audi Isaiam Quare ieiunauimus & non aspe-
xisti, humiliuimus animas nostras & nescisti? quia in diebus
ieiuniorum vestrorum inuenitur voluntas vestra: Quod dixi de
merito, etiam verum est de satisfactione, quae facta in peccato
mortali non diminuit penas, nec est sufficiens ad debita soluē-
da. Neque hoc damnum debet paruifleri, cum reuera sit maxi-
mum, amissio scilicet hæreditatis filiorum Dei perinde, ac si
filius magni Regis facinus aliquod aduersus Patrem commit-
teret quo fieret reus læsæ maiestatis, ac regio patrimonio iure
priuandus esset: quod simile est stultitiæ Esau cuius exemplum
nobis Paulus proponens ad Hebr. recte nos admonet, Ne quis
fornicator aut prophanus sit vt Esau, qui propter vnam escam
vendidit primitiua sua, & postea cupiens hæreditare benedi-
ctionem reprobatus est, non enim inuenit penitentiae locum,
quamquam cum lacrymis inquisisset eam.

Opera bona
in peccato læ-
sa carēt me-
rito.

Eccl. 34.

Isa. 58.

Heb. 13.

Peccator multis Dei donis priuatur. Cap. XXXIII.

Q Vintō priuatur homo multis Dei auxilijs, & beneficijs
dum in anima peccatum retinet. Nam quamquam Deus
nulli licet grauissimo peccatori, vt Iudæ ac Pharaoni auxilium
quod vocant Theologi sufficiens denegat, tamen quod abun-
dans appellant negari solet ob peccata, adeo vt qui diu perse-
uerant in ijs, eaque multiplicat, à Deo in scriptura dicantur
derelinqui, vt apud Isaiam de vinea dicitur, Ostendam vobis
quid faciam vineæ meæ, auferam sepem, diruam maceriam,
& ponam eam desertam, non putabitur, & non fodietur, & nu-
bibus mandabo ne pluant super eam imbrem. Et Hierem. De-
fecit sufflatorium, in igne cōsumptum est plumbum, frustra cō-
flauit conflator, malitiæ eorum non sunt consumptæ, argentū
reprobū vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Eandem
ob causam Deus dicitur excæcare & obdurare; Isaiæ. Excæca
cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius clau-
de, ne fortē videat oculis suis, & auribus suis, & corde suo in-

Cap. 5.

Hier. 6.

Esa. 6.

- telligat, & conuertatur, & sanem eum. Et Exod. Ego induro cor Pharaonis: quæ verba non significant Deum aliquid efficere positivè, vt aiunt per quod peccator obduretur, tanquàm Deus duritiem, vel cœcitate inducat; sed solum ob peccatorum mala merita, quædam peculiaria auxilia negare, ex quorum absentia sequitur cœcitas, & durities. Eodem modo Angeli custodes Deum imitantes, etsi non omnino deferant peccatorem, vt neque Deus, tamen non concedunt eos fauores, quos exhibere soliti sunt iustis, vt docet Basil. & glossa in illud Hieron. curauimus Babylonem, & non est curata, derelinquamus ergo eam.
- Exo. 7.* Sexto super hæc priuatur peccator ob peccatum multis consolationibus; quibus Deo inhabitante, & visitante anima iustorum fruuntur, ex Dei presentia, & familiaritate secundum illud. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te; vnde scilicet fit, vt etiam in maximis vitæ huius calamitatibus lætitia gestiant. Ideo Christus inuitat, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et Paulus. Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Et Hieron. Testis mihi est Deus post multas lachrymas post cœlo inhærentes oculos, videbar mihi agminibus interesse Angelorum, & lætus, gaudensque canebar, post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Gaudent iusti in legis diuinæ custodia. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Et ambulauit in latitudine, quia mandata tua exquisiuit: In memoria Dei, Psal. Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum: In oratione, vix dici potest. Cum quanta suauitate plorat, qui cum gemitu orat: In laboribus, qui pro Christo tolerati, sunt suauiores omnibus delicatissimis cibus, vt August. exponit illa verba psalmi, labores manuum tuarum quia manducabis. Has verò consolationes Spiritus Sancti non possunt habere, qui in carne, & peccatis viuunt. Nam manna ex sapient. i. habebat omnem saporis suauitatem, sed non omnibus sapiebat, nisi solis bonis, vt docet August. & patet, quia reprobi dicebant, Nau-
Lib. 2. retract. c. 20. featur anima nostra.
- Priuatur fru-
ctu Sacramen-
torum.* Septimo, Adde priuari ob peccatum hominem fructu Sacramentorum si accedat cum peccato sine debita preparatione; Operantur enim Sacramenta ad remissionem peccatorum, & collationem gratiæ, si tamen homo sit sine voluntate peccati; priuatur thesauro indulgentiarum, quæ non profunt nisi existenti

stenti in gratia; priuatur participatione omnium bonorum operum, quæ in Ecclesia fiunt, tanquam membrum aridum. Itaque non potest cum Psalmista dicere, Particeps ego sum omnium timentium nomen tuum. Priuatur verbi Dei efficacia, inspirationibus multis, earumque fructu, quas Deus amicis suis communicat, vt non possit canere cum Dauide, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & in eos qui conuertuntur ad cor. Priuatur Eucharistiæ nutrimento, & dulcedine, orationum pio vsu, & effectu, cum in multis verum sit illud, scimus quia peccatores Deus non audit: qui autem in peccato est, vix potest orare, cum oratio sit eleuatio cordis ad Deum, ipse vero miserum in modum grauissimo prematur pondere, ac deorsum non sursum tendat. Denique spoliatur homo multis fructibus in quibus communicant iusti in Ecclesia sancta Dei inter se, per eam societatem, Communionemq; Sanctorum, quam confitemur in Symbolo: quæ quid contineat vide in Catechismo, Concilij Trid. iussu edito.

Octauò ex peccato triplex genus facultatum, seu potentiarum in homine graue patitur damnum. Intellectus, Voluntas, & Vires, quæ executioni operum seruiunt. Obscuratur intellectus: Paulus, obscuratum (inquit) est insipiens cor eorum: vnde à Clemente Romano, & Ambrosio comparatur peccatum fumo, quia sicut hoc, acies oculorum læditur, ita mens scelerum obscuratur peccato; quo fit vt non videant bona quæ amittunt, nec mala quæ incurrunt, nec vitæ breuitatem, nec Dæmonis insidias, sed instar cæcorum cæcutiunt & indigent collyrio, quo Ioannes suadet inungendos oculos vt videant. Præterea obstupescit affectus, vt non sentiat rerum spiritualium gustum, & saporem. Ob id Hieron. & August. in illa verba: Omnis qui comederit vnam acerbam, obstupescet dentes ipsius, affirmant peccata esse vnam acerbam. Denique Potentia executricis obtunditur virtus ad rectè agendum, vnde imbecillitas nascitur: optimè enim Chrysostr. ex peccato duplex malum ait oriri, vnum quo offendimus, alterum quo peiores reddimur, & addit ibidem nihil tam impudentem, facit, quam peccatum; Confundit quidem eum qui se condènauit, at eum qui frontem perfricauerit efficit procaciorè, qui febre corripitur, non solum morbum patitur dum febre laborat, sed etiam liber à febre sentit virium corporis imbecillitatem; & sicut qui ex alto cadit ita colliditur vt etiam post me-

V u 4 dica-

Tria genera potentiarum peccato læduntur.

Rom. 1.

Lib. 2. de

Caim. &

Abel.

Ap. 3.

In ps. 48.

Homil. 30.

ad Pop.

Ant.

dicamenta, & sanitatem relinquatur in membris debilitas, sic remissio peccato manent tamen reliquia.

- Tollit pacē animæ peccatum. *Lib. 1. cōf. e. 12. in fine.*
Gen. 4. Nonō tollit peccatum animæ pacem, & tranquillitatem, & affert secum conscientiaē malæ tormentum. Verissimè namque dixit August. Iussisti Domine, & sic est, vt pena sua sibi sit omnis inordinatus animus. Huius rei est euidens argumentum, tremor ille qui in Caim dicitur mansisse post commissum scelus vt propterea diceret: Ecce eijcis me à facie tua, vagus, & profugus ero, vel sicut vertunt septuaginta timens, ac gemens: Omnis qui inuenerit me occidet me. Ratio autem est aperta, quia cum peccatum tollat ab anima Deum ac iustitiā, ac bonam conscientiam, tollit simul, & pacem, & tranquillitatem quæ ex Dei præsentia & gratia nascitur, teste Paulo, gloria nostra hæc est testimonium conscientiaē nostræ, quam conscientiaē vim vel Ethnici sapientes intellexerunt. Bias Philosophus interrogatus, quidnam in vita metu vacaret, dixit bonam conscientiam, & Socrates quærenti euidam, quinam sine perturbatione viuerent, qui, inquit, sibi nullius mali conscij sunt. Quantum verò sit conscientiaē malæ tormentum satis est notū, ipsa sine alio tortore cruciat scelestos & lacerat. Propterea optimè Paulus Reuelatur, ait ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent, & Rom. 2. Ira, & indignatio tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Quod tormentum tempore mortis magis quam alias in vita sentitur, vt dicitur sap. 4. Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traduent eos ex aduerso cogitationes ipsorum, præterquam quod inordinatæ passiones quæ solent consequi statum peccatoris sunt, tartaræ quasi furia, torquentes multis modis animas, vt bene dictum sit Isa. 9. Cor impij quasi mare feruens quod quiescere non potest. & D. Chrysost. docet peccatum esse Dæmonium voluntarium, & peccatorem esse peiorem arreptitio, & Dæmoniaco. Ex quo patet neminem esse mihi peiorem hostem, quam sim ego mihi ipsi, si peccatum admittam, secundum illud Tobia: qui faciunt peccatum hostes sunt animæ suæ. Itaque nunquam tantum nocere possent Tyranni, belluæ, dæmones, & omnes huius vitæ calamitates, si in me irruerent, quantum vnum tantummodo mortale peccatum.

Detrimenta quibus totum mundum peccatum afficit.

Cap. XXXIV.

Decimò Peccatum toti mundo detrimentum affert. Paradiso, quia Angelos, ac beatos priuat lætitia & gloria quam ex confortio bonorum recipiunt. Vt fumus ait Basilius in Psal. 33. fugat apes, & fœtor columbas, sic peccatum Angelos, quorum etiam custodiam reddit inefficacem. Animas purgatorij priuat suffragijs quibus subleuantur à penis, quia vel non suffragantur eis Peccatores, vel sunt inualida eorum suffragia ob venenum peccati mortiferi. Etiam damnatis nocet, non enim solatium ipsis est habere in malis socios, sed crescit ex numero pœna, sicut lætitia crescit beatis. Ecclesiæ multis modis infert damnum. Primum quia est peccator sicut membrum inutile corporis quod non adiumento, sed ponderi est. Deinde quia non solum est membrum inutile, deforme, onerosum, sed etiam pestilens, quod scandala multis offert, & malo exemplo inficit. Infidelibus nocet quoniã, vt Paulus ait, Per vos blasphematur nomen Dei inter gentes, quæ male iudicant de Christiana lege propter malam Christianorum vitam. Item omnibus creaturis ratione carentibus, dum eis contra Dei gloriam abutitur. Tunc fit quod Paulus testatur, vt vanitati creatura subiecta sit, non volens, & ingemiscat, atque parturiat. Quare non mirum si suo tempore armabitur ipsa ad vltionem inimicorũ; & pugnabit pro Deo orbis Terrarum contra insensatos.

Vndecimò peccatum suo authori maxima damna infert non solum in spiritualibus, & æternis, vt in multis ostensum est, adeo vt possit verissimè dici, Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea, verum etiam in bonis vt vocant fortunæ, ac corporis, nam ex peccatis multi sæpe morbi, & mors nascuntur. Gula plures haud dubie occidit, quam gladius, opes prodiguntur, fama deperditur, dedisti maculam in gloria tua, amicitia percutit, patrimonia pessundantur, regna destruantur. Verum est quidem multos etiam scelestos à Deo non puniri pœnis in hac vita, alios autem plecti. Vtrobique summa est Dei sapientia, si enim nullum puniret hic, quis crederet Deum habere humanarum rerum prouidentiam, & si omnes plecteret, quis crederet futurum iudicium & pœnas æternas, quæ est ratio Greg. Chrysostomi passim, & aliorum Sanctorum. Postremò loco, vt maximum damnum addam, peccatum asserre in multis ma-

In ps. 33. Homil. 20.

Ecclesiæ nocet.

Rom. 2.

Omnibus creaturis.

Rom. 8. Sap. 5.

Nocet peccatum bonis externis.

Lib. 5. Moral. c. 15.

lam

Peccatores
mala mors se
pissimè sequi
tur.

Prima proba
tio ex parte
Dei.

Psal. 17.

Prou. 1.

Lib. 15.

Mor. c. 7.

Iob. 27.

Prou. 21.

Matt. 25.

Secunda pro
batio.

Ex parte libe
ri arbitrij.

Aug. c. 17.

l. de vera

& falsa

pen. ini-

tio.

lam mortem, qui est effectus maximè deplorandus, & vltimum hominis exitium, & principium omnium malorum in omnem aternitatem, cui nullum exinde potest adhiberi remedium. Hæc autem veritas probatur ex ratione quæ triplici fundamento, eoque optimo innitur primum est ex parte Dei qui iustissimo iudicio permittit, vt qui in vita non est recordatus Dei, etiam in morte sui ipsius obliuiscatur; Ac Deus quidem sufficiens auxilium ne in morte quidem peccatoribus denegat, sed quoddam aliud abundans, ex meritis vitæ in peccatis actæ, non tribuit. Itaque cum sæpe à se Deum expulerint, atque adeo vt supra diximus Sacrosanctam eius maiestatem bonitatemque contempserint, mirandum non est, si talem in se Deum experiantur in morte, quales ipsi erga illum in vita se præbuerunt, & inde fit vt male pereant. Confirmatur autem hæc doctrina scripturarum autoritate. Cum Sancto (ait David Deum alloquens) sanctus eris, cum electo electus eris, cum viro innocente innocens eris, quid tum? & cum peruerso peruerteris. Prou. Vocauit, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexitis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. Quam tandem ob causam? eo quod exofam habuerint disciplinam. Infert conclusionem; comedent igitur fructus vitæ suæ, suisque consilijs saturabuntur. Ad eiusdem doctrinæ corroboracionem affert D. Gregorius illa verba Iob. Quæ est spes Hypocritæ si auare rapiat, & non liberet Deus animam eius? nunquid Deus audiet clamorem eius cum venerit super eum angustia? & in prou. qui obturat aurem suam ad clamorem pauperum, & ipse clamabit & non exaudietur, & illud Matthæi Domine Domine aperi nobis, amen dico vobis nescio vos, vigilate ergo quia nescitis diem neque horam.

Secundum fundamentum est ex parte liberi arbitrij, quod tempore mortis est valde inhabile ad conuersionem, ac veram penitentiam, quam sanus homo, & bene valens non est amplexatus. Verum est illud Augustini, Arbitrij libertatem querit Deus non necessitatem. Non id quidem dicit Augustinus animam, quamdiu est in corpore, amittere libertatem, nec loquitur de statu eorum qui in phrenesim incidunt, sed de peccato-

atoribus qui licet habeant libertatem non tamen expeditam est glossa Bonaventuræ in verba Augustini, Arbitrij libertatem querit Deus expeditam (ait) non quasi necessitatem, & coactionem. Eo autem tempore multa sunt, quæ hanc expeditam libertatem non tollunt quidem sed valde impediunt, vt est magnus timor, tristitia & mæror summus opprimens huiusmodi infirmum; imaginatio valde turbata, & hebetes sensus, & inde intellectus valde imparatus ad considerandum. Voluntas vix facit actus, qui sint plene voluntarij, sed fere ad eum modum quo mercator projicit merces orta tempestate, quem Aristoteles actum inuoluntarium simpliciter docet esse, secundum quid voluntarium. Atqui penitentiam Deus simpliciter voluntariam exigit, quia hoc verè & propriè voluntariū est.

Tertium principium est à Dæmone, qui tunc maximè peccatori insidiatur vt probat magister sententiarum ex loco Psal. Iniquitas calcanei mei circumdabit me, & ex illo Genesis tu insidiaberis calcaneo eius. Hæc dicta sint de locis ad odium peccati excitandum, quos placuit aliquanto fusius explicare, vt Concionatori aliqua ex parte laborem imminuerem in resummi momenti ad quam debet esse valde paratus; & in concionibus suis frequenter excurrere.

Pœnitentiam Orator inculcet eiusque partes.

Cap. XXXV.

Studium ac diligentia & zelus Concionatoris in hoc maximè elucere debet, vt frequenter ad peccatorum penitentiam adducere auditores suos conetur. Ostendit hoc auctoritas sacrarum literarum, quæ in penitentia persuadenda passim excurrunt sic videmus fecisse Christum, sic Io. Baptistam, sic Prophetas, sic Apostolos quibus Christus dixit oportere prædicari in nomine eius penitentiam, & remissionem peccatorum.

Secundò sancti Patres non solum hac de re frequenter agunt in suis ad populum tractatibus, sed etiam libros integros conscripserunt, vt & ipsi paratos haberent locos, & posteris materiam ad discendum, & ad dicendū relinquerent. Scripsit Chrysostomus multas de penitentiâ homilias, scripsit de compunctione cordis, scripsit Ambrosius libros de penitentia. Scripserunt Tertull. Cypr. ad Nouatum, Patianus August. de vtil. penitentia de contritione cordis, de vera, & falsa penitentia, si tamen est eius ille liber, sed quicumque author fuerit, certe vtilem, & grauem

Tertia probatio.
Ex parte Dæmonis.
Gen. 3.

Luc. 24.

*Hom. 5. de
pan.*

*Hom. 80.
ad pop.*

Ant.

Quare de pe
nitētia sæpe
prædicandū.

Isa. 27.

Quare aliqui
Concionato
res parum
sunt utiles.

grauem doctrinam habet. D. Chrysoſt. non ſemel teſtatus eſt, Apoſtolum ſemper cœleſti, & diuina lingua ac multa ſcientia, tunc vero maximè uſum, dum pertinacibus, ac impenitentibus penitentiæ intulit ſermonē, idemq; Chryſ. gloriatur quod ea ſibi frequenter in ore ſit, & dicit ſe de penitentiâ continuò ſermonem mouere.

Tertiò, Ratio autem quæ concionatorem mouere debet, ut crebro inculcet, illa eſt, quod nihil magis habere debet in uotis, quam ut Conciones, quas habet, fructum animarū ad Dei gloriam pariant cum hic ſit finis & ſcopus, quo tendere debet omnis Cōcionantis Industria, & labor, teſte ipſomet Chriſto cuius legatione fungitur, cum dixit ego uos elegi ut eatis, & fructum afferatis, atqui præcipuus, imò teſte Iſa. omnis fructus eſt ut peccatum auferatur, hoc autē effici non poteſt niſi per penitentiâ, quam ipſe Concionator, cum Theologis neceſſariâ eſſe docere debet non ſolum neceſſitate præcepti, ſed etiam medijs, quia ſine pœnitentiâ in adultis peccatū remitti non poteſt, & cum ea nullum tam graue ſit cui Deus non ſit paratus ignoſcere. Hinc uidemus eos Concionatores, qui copioſam meſem ex ſemine uerbi Dei collegerunt, hoc adiumento maximè uſos, S. Vincentium Ferrerium, D. Antonium Patauinū, S. Bernardinum Senenſem, & alios ſimiles, quos conſtat innumerabilē peccatorum multitudinem ad Chriſtum traxiſſe, ut mirandum ſit vnum ex ijs tam multos conuertiffiſſe, contraq; dolēdum multos alterius notæ Cōcionatores, in magna aliqua Ciuitate, imò uero in prouincia tota quotidianis quadrageſimæ, ac totius anni, paucos concionibus inſiſtentes, à peccatis abducere. Adeò certum eſt vnum eſſe inſtar centum, & centum nō poſſe peruenire ad fructum vnius. Cauſa huius rei illa eſt, quoniâ Sancti illi Patres magno cum ſpiritu & efficacitate diuinæ eloquentiæ, non humanæ, penitentiâ prædicabant, peccati turpitudinē atque horrore in conſpectu ponebant, terrorē iuſtitia diuinæ incuriebant, ad dolorem, & lacrymas peccatores mouebant ſeruo, cum alij potius in eo ſint, ut uana, & inflata eloquentia, ſteriliq; doctrina aures auditorum demulceant, & quāuis aliquid de peccato, & penitentiâ dicant, id quaſi obiter ſine ſpiritu, ſine zelo, ſine charitate, delibent, ita ut uerba non afficiant animum, non turbent piſcinam cordis, non inclinent uoluntatem. Nemo autem uere atur, ne idē ſæpius argumentum inculcans moleſtus ſit, præſto enim ſunt alia, atque alia ſcripturarū loca, quæ uarietate fleſcent auditores, & conciones nouis ſentētijs exornabūt.

Non

Non desunt diuersa considerationes ex libris sanctorum Patrum collectæ de pœnitentia, & de peccatis, nec desunt occasiones, & temporum, & locorum, ad opportunitatem capefendam; non varia pœnitentium exempla, & sanctorum historiarum, atque Hoc sit primum in hac materia monitum.

Secundo explicet tres pœnitentiæ partes, quarum prima est Contritio, quæ non solum in dolore peccati sita est, sed in firmo voluntatis proposito non peccandi. Ad hoc excitandus est sæpè Auditor, vt fixum in corde habeat illud Dauidis Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ, & vocem teneat Sufannæ, melius est mihi incidere in manus hominum, quam peccare in conspectu Domini mei; & trium puerorum: Notum sit tibi Rex, quod Deos tuos non colimus, & statuam, quam erexisti non adoramus. Adhibeat omnem vim, vt eum animum induat pœnitens, vt dicere possit. In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Afferat rationes ad convincendum intellectum, afferat historias Martyrum, & Sanctorum ex quibus quisque intelligat, quam sibi omnino id conueniens, necessarium, atque etiam facile sit, præsertim si semel conatu magnanimo statuatur ea tenere remedia, quæ nobis facere literæ proponunt, vt sunt fuga occasionum, Sacramentorum vsus frequens, lectio spiritualium librorum, orationis deuotæ assiduitas, & operum misericordiæ, Verbi Dei auditio, consuetudo cum viris probatæ virtutis, & huiusmodi alia. Secunda pœnitentiæ pars est confessio, quam egregiè, ac sæpè commendare oportet tanquam medicinam infirmorum, tanquam tribunal misericordiæ, tanquam reconciliatricem pacis inter Deum, & hominem, tanquam Ciuitatem refugij, ostendendo quantoperè Dæmoni displiceat, cum per eam omnia eius tentamenta, & machinæ destruantur, & ruant, quam suauis sit onus his, qui frequentant, quantam animi quietem conferat. Doceat suos vt eligant sibi bonos confessarios, prudentes, & studiosos animarum: explicet modum confessionis faciendæ cum suis circumstantijs. Tertia verò pars est, quam vocamus satisfactionem, ad quam illud primo loco pertinet, vt si qui sunt, in proxima occasione peccandi omnino deuitent si vel de fama proximi detraxerint, vel ei aliter damnum intulerint, restitutione medeantur, soluant mercedem legata, vota, & iuramenta compleant. Deinde exequantur satisfactionis opera, vt sunt ieiunia, & alia corporis

Tres pœnitentiæ partes.
Dan. 13.
Propositum firmum non peccandi.

Dan. 3.
Psal. 39.

Ps. 119.
Ps. 119.
Ps. 119.
Ps. 119.
Ps. 119.

ris castigationes, eleemosynæ, & opera misericordiæ, quæ multum valent ad peccatorum compensationem, vt docuit Daniel cum Regi consilium dedit, vt eleemosynis peccata sua redimeret, denique orationes. Ad quam rem suggerent materiam penitenti, & concionatori ad exhortandum Ambrosius ad Virginem lapsam; Chryostomus de compunctione, Basilus ad Monachum lapsum; Anselmus de deplorata Virgine, Augustinus in libris Confessionum.

Pœnitentiæ actus proponat. Cap. XXXVI.

Tertio loco circa hanc materiam penitentiæ proponat, & explicet diuersos actus, & affectus qui ipsam penitentiam comitantur. Penetrat enim hæc virtus totum hominem, & non solum animæ rationalis potentias peruadit, sed etiam sentientis, vsque ad lachrymas, vsque ad membra corporis. Eamque ob rem à D. Chryostomo comparatur Pœnitentiæ matrona sedula ac seuera, quæ suas omnes ancillas animæ scilicet potentias, & sensus occupat, iubetque eas attentas esse operi, singulis sua diuidens munia; memoriæ mandat recordationem omnium peccatorum, quæ quis commisit, vt congerat (ait Augustinus) totam miseriam suam in conspectu cordis sui: Intelligentiæ vt diligenter singula meditentur, non actus solos, sed modos, & circumstantias eorum, non abstracta quadam, ac nuda cogitatione, sed per accusationem, ac stimulos, vt fiat, inquit Augustinus, illud psalmi, conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Ad voluntatem verò plures affectus siue actus pertinent. Primo odium peccati, vt dicit Psalmus iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi, cum nolimus peccasse omnino.

Secundo timor tum pœnæ, quem scimus fundamentum esse pœnitentiæ, qui excitatur à fide, dum ponit ante oculos ex quanta gloria peccator exciderit, & quam propè ad tenebras exteriores accesserit; tum culpæ, vt est offensâ Dei, ob quem timorem Martyres, neq; tormenta, neq; mortem timuerunt.

Tertio spes ac fiducia erga Deum ad impetrandam remissionem, quæ quidem ex parte Dei certa est, cum Deus in promissione mentiri non possit sua; ex parte autem nostra, omnino secura non est, cum nemo hoc sibi promittere possit, certa notitia se ad gratiam satis præparatum fuisse. Ex qua

inccr-

*Lib. 2. de
cōp. cordis.*

*Lib. 8. Con
fess. c. 12.*

*Lib. de
util. pœn.*

*Pœnitentiæ
quid in vo-
luntate ope-
retur.*

incertitudine nascitur timor: quidam suspensionis animi, qui non est malus, modo non excludat spem, & potius vrget penitentes ad maiorem dolorem, & sancta opera solet. Spe- rare iubent sancti, sed etiam timere, ne simus segnes in ope- ribus penitentia: lege de hoc timore suspensionis mira apud Climachum. Denique hortare penitentes, vt non sint conten- ti modico dolore, sed adhibeant magnum conatum; cum scri- ptura requirant conuersionem ex toto corde, & cor contri- tum, & humiliatum, & cor scissum, quod poterit explicari, tum verbis scripturarum, vt supra monuimus, tum exemplis eorum, qui dignam penitentiam egerunt. Admiranda Oli- machus loco citato suppeditabit exempla. Huc etiam perti- *gradu 30.* net vsus, & praxis Ecclesie primitiua de solemnibus, & publi- cis penitentijs irrogatis propter publica quedam, & grauiora delicta. De quibus vide Sozomenum: Iuuabantur enim *Lib. 7. c. 16* illi penitentes orationibus, & lachrymis aliorum Christiano- rum, vt sic dolor peccati cresceret. Et quidem optandum est Penitentia vt adeo crescat, vt etiam desideret penitens si fieri posset infi- solennes. nitum dolorem, qui licet haberi nequeat tamen desiderium est laudandum, & meritum habet. Ad hac omnia confirman- da optimum exemplar veri penitentis est Dauid in septem *Exemplu ve* psalmis quos penitentiales vocant, in quibus sanctus Rex af- ru penitentia- fectus cordis vere penitentis ostendit, legatur Gregorius in *Dauid in* expositione eorundem psalmorum, qui exprimit eisdem af- psalmis. fectus egregie: quos si Christianus orator ad viuum poterit efformare in sese, & in concionibus suis, multum sane vale- bunt ad excitandum in alijs peccatorum dolorem. Quomodo enim fieri potest, ait Chrysostomus, vt anima infirma, & fri- *Lib. 2. de* gida compunctionis verba pariat? ego enim puto quod is qui *Cop. cordis* in hac materia vult aliquid dignum proferre, ipse ante omnes *statim ini-* debet hoc calore feruere, & salutari hoc incendio primus *tio.* igniri quo etiam sermones, qui ab eo proferuntur ignire, & animas auditorum accendere possint.] Possunt vero hi af- fectus notari hoc modo in Dauide. Peccati cognitio apparet cum ait, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & am- *Psal. 50.* plius laua me, & peccatum meum contra me est semper; ti- bi soli peccaui. Timor illis verbis. Domine ne in furore tuo *Psal. 37.* arguas me, & tota die contristatus ingrediebar. Dolor, vbi *Ibid.* ait. Afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam a ge- mitu cordis mei, Spes ibi. Conuertere Domine, & eripe *Psal. 6.* animam meam saluum me fac propter misericordiam tuam.

Pro-

*Ibid.**Psal. 50.**Ibid.*

Propositum emendationis cum dicitur, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem; & principium aliquod dilectionis. Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Confessio siue accusatio significatur ibi; Miserere mei secundum magnam misericordiam tuam. & peccatum meum contra me est semper; & satisfaciendi ardens desiderium, quoniam iniquitatem meam ego annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Hæc dixerim exempli causa, ut Concionator volens ad veram penitentiam homines adducere; pareret sibi locos communes ad excitandos affectus huiusmodi tum ex scripturis, tum ex sanctorum Patrum lectione, & ex multis historijs, quæ ad id valent; & studeat applicare dictionem suam ad hos actus; qui ad iustificationem præparant. Verbi gratia timor excitatur ex peccatorum magnitudine, indignitate nostri, mortis necessitate, ac incertitudine; Iustitiæ Dei punientis seneritate; fiducia vero, & spes confessione peccati, & correctione, humilitate nostra, imploratione diuini auxilij, promissione Dei, Spiritus sancti præsentia adiuuantis, intercessione meritorum Christi, Dei benignitate; quia Deus nouit figmentum nostrum, & alijs huiusmodi locis.

*Prudentia, & modus in arguendis peccatis.**Cap. XXXVII.*

Quam sit proprium Concionatoris munus peccata arguere in secunda parte, cum ageremus de genere reprehensorio, aliqua ex Scripturis sacris, & Patrum authoritate annotauimus; Nunc de prudentia in arguendo loquemur. In hoc enim magna opus est industria, & arte, magna prudentia tenenda est; non enim idem arguendi modus cum omnibus seruandus. Etenim (vt D. Greg. docet) sæpè alijs officiunt, quæ alijs profunt: quia plerunq; herbæ, quæ hæc animalia enutriunt alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, canes instigat; & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit, & panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Et affert ibidè optimam similitudinè, quid enim (inquit) sunt intentæ mentes Auditorum, nisi vt ita dixerim, quædam in cythara tentiones strætæ chordarum, quas tangendi artifex, vt non sibi metipsis dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat, & idcirco chordæ consonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, sed non vno impulsu feriuntur.]

Loco

L. 3. pass. in prolog.

Increpatio, varijs modis vsurpanda.

Loco supra citato probauimus, quam sit proprium Prædicatoris munus à Deo iniunctum, peccata arguere, sed nisi hoc ex charitate nascatur, arrogantia proprium esset. Hæc, inquit Greg. esse solent propria arrogantium Prædicatorum, vt etiã afflictos auditores suos magis districtè corripere appetant, quam blandè fouere. Plus enim student, vt mala obiurgando increpent, quam bona laudando confirmant. Superiores quippe videri desiderant, & magis gaudent cum eorum animum ira eleuat, quàm cum charitas exæquat; semper inuenire optant quæ increpando rigidè feriant, vnde scriptum est: In ore stulti virga superbiæ, quia videlicet percutere rigidè scit, sed compati humiliter nescit.] Et subiicit optimum documentum, vt non solum arguant, & acriter vbi est opus, sed etiam laudent quæ laude digna sunt. Affert exemplum Pauli, vbi primo Paulus Corinthios laudat: Gratias ago Deo meo semper pro vobis in Christo Iesu, quia in omnibus diuites facti estis in illo, & adhuc blandimenta multiplicat dicēs: In omni verbo, & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis, & adhuc subiungit ira, vt nihil vobis desit in vlla gratia. Quaso te Paule, istis tot fauoribus quo tendas insinues. Ecce sequitur, obsecro autem vos fratres per misericordiam Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata; significatum est enim mihi de vobis fratres mei, quia contentiones sunt inter vos, de quibus contentionibus subdit; cum sit inter vos zelus, & contentio nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? ecce quibus laudibus; ad aperta correptionis verba descendit, ecce in corde audientium quam blanda fauoris manu viam districtæ increpationis aperuit, prius, vt peritus medicus sana membra, quæ circa vulnus erant, laudando palpauit, & postmodum putridum sinum vulneris, feriendo transfixit.] Præter hæc magna cura est adhibenda, vt ita vitia reprehendantur, vt nemo prodatur nec generalibus quidè verbis, vt si quis diceret, scio hic aliquè esse usurarium; vel non sine causa hoc dico, scio cui loquor, vel quid simile, Talis mordacitas longè abesse debet à verbo Dei. Neq; tamen sic agendū est tamquam si de Idea aliqua Platonica, omnino ab vsu remota, sermo esset; sed ita attingēdi sunt peculiare actus peccatorū, vt qui est in tali vitio sentiat sibi cor trāsfigi, & quasi Cōcionatorē diuinare suā conscientia, Ob id cōparatur luci, quia detegit latentes veritates, & tenebras pellit;

Reprehensio longe debet esse ab arrogantia.

Libro 24. Mor. c. 9.

Prou. 14.

I. ad Cor. I.

Exemplum Pauli in blanda reprehensione.

Reprehensio neminē prodatur.

pellit; itemq; sali, quia sua prudentia condire debet animas, & à putredine præseruare. Ad id autem bene præstandum, necessaria est diuina gratia, quam Deus non negat petentibus, & humilibus. Non decet temerè arguere Superiores, aut Magistratus publicè, aut Prælatos, sicuti supra ex Concilijs & Pontificum decretis significatum est. Experientia enim patet, eum, qui sic arguitur indignari magis quam corrigi, & populum incitari ad obtrectandum ijs, quorum vitia publice notari audit. Nihil enim delectat aliquando magis populum, quam cum Concionator contra Superiores exclamat, sed nulla in re minus debet ei satisfieri, quia ea ratione nec adhibetur remedium malo, si quod inest in Superiore, & ipsi populo datur materia, & licentia obloquendi. Nec facile Concionator credat suo spiritui si dicet sibi, verbum Dei nõ esse alligatum, cumq; libertate loquendum. Lubricus hic locus est, & facilis error, præsertim si aliud vir grauis quispiam, aut moderatores ipsius, sentiant, quorum iudicio sine dubio magis quam suo standum sibi esse, certum ac plane persuasum habeat necesse est. Neq; hic obijcias ex Paulo, Peccatorem coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeat. Nam non de publica reprehensione quæ fit ex suggestu loquitur, sed de alia vel iudiciali, vel alio modo ad superiorem spectante, neque asseras Chrysostrum contra Eudoxiam publicè loquentem, & Nazianzenum in Iulianum Apostatam, nam possunt quidem, talia incidere tempora, nempe si quispiam Princeps hæreticus auerteret à fide homines, & similia, vt non solum libertatem dicendi in Concionante excusarent, sed omnino requirerent, etiam si obijciendum esset caput in certum discrimen. Sed quæ talia tempora sint, sæpè consilio indiget Superiorum Christiana modestia præditorum, nec suo fidat iudicio penitus Concionator in re graui. Ipsa quoque priuata æqualium correctio cum lenitate, submissione, ac discretione, cum est spes emendationis facienda est, quanto magis publica & Superiorum. Paulus, seniores, inquit, ne increpaueris, sed obsecra vt Patres. Et omnium aliorum correctio, item si sit immoderata non sanat, sed ferit magis, imò non arbitror conducere inuehi in vitia Prælatorum, in loco vbi non est nisi illius Ecclesiæ Prælatas, quia solus ille cum scandalo populi videtur notari. Caiet. asserit nunquam Christum contra Sacerdotes, aut Pontifices inuectum, vt doceret Concionatores, ne & ipsi contra hos agant, ob reuerentiam digni.

Superiores
non temerè à
Concionato
re arguendi.

1. Tim. 5.

1. Tim. 5.

In c. 23.
Matt. init.

dignitatis. Paulus etiam in Act. cum ei diceretur: Summum
 Sacerdotem maledicis? respondit, nesciebam fratres, quia
 Princeps est Sacerdotum, scriptum est enim: Principem po-
 puli tui non maledices. Cum occasio fert optimus modus
 admonendi Prælatum, est afferre aliquam historiam, vel sen-
 tentiam ex sacris literis, vel Ecclesiasticis chronicis, &
 commendare, ac referre virtutes alicuius Sancti, quæ ad rem
 faciunt. Hæc enim commendatio, est honorata reprehensio
 eius, in quo virtutes illæ desiderantur, etiam si contra præ-
 sentes non inuehatur oratio. Neque etiam videtur vile,
 coram secularibus in vitia Ecclesiasticorum, ac Religioso-
 rum inuehi. Facile enim fiet, vt sacer ordo aliquid de sua
 dignitate deperdat cum publico detrimento. Quippe in
 commune cædit damnum, imminutio auctoritatis eorum,
 per quos edocendi, regendiq; sunt cæteri. Laudabile est in
 reprehendendo artificium, vt ipsum vitium describatur, &
 quod vitiose fit ante oculos proponatur; nec in quempiam
 intendatur increpatio, nam ipsius tantum vitij, accurata
 commemoratio, est luculenta accusatio, statim enim reos,
 conscientia mordet, ruborq; confundit. Item si quis con-
 trariam virtutem celebret, atque magnificet, & magno di-
 gnæ honore omnibus ostendat, Tunc scilicet, qui ea sunt
 destituti, & contrario vitio se infectos agnoscunt, nisi pla-
 nè obdurerint pudore suffunduntur; sic coram castitate
 magnificè oratione celebrata, confunditur animus lasciuus,
 & coram descriptione liberalitatis animus auarus. Præter
 hæc si historia, vel exemplum proponatur alicuius scelesti,
 vel contra, viri in aliqua virtute eximij, & ea aptè expli-
 cetur, erit aptus quidam, & argutus arguendi modus, etiam
 si ad eos qui adstant nihil præterea dicatur. Illud etiam
 hoc loco admonendum videtur non conducere, vt no-retur.
 Ciuitas tota, in qua Conciones habentur alicuius vitij con-
 querendo, tot concubinarios ibi abundare, vel quid simile,
 hoc enim præterquam quod Ciuitati est ingratum, minus
 etiam valet ad correctionem. Non enim valde erubescit,
 qui multos se habere socios in ea nequitia publicè audit.
 Nec vacat errore, (quod non semel audiui) per enumera-
 tionem referri, multos ex sacris literis tali peccato inqui-
 natos, nam qui habet conscientiam eius criminis ream,
 cogitat nihil esse mirum si, & ipse in eo delicto sit, in
 quo

Act. 23.

Superiores
 admonendi
 prudentia
 qualis.

Optimum ar-
 tificium in
 arguendis Ec-
 clesiasticis

Ciuitas tota
 non est no-
 tãda facile.

quo audit plures viros sanctos fuisse. Eadem cautela seruanda est tempore Bacchanalium, vel simili, ne audiat populus à Concionatore, tam multos sese dedere delicijs vel luxuriæ. Videtur enim hoc occasionem præbere modestis iuuenibus, vt putent sibi quoque licere eo tempore liberius viuere quandoquidem audiunt ceteros eandem sibi vsurpare licentiam. Ad hanc etiam reprehendendi prudentiam attinet, vt vitia grauiora vehementius, minora leniori spiritu arguantur. Nam qui leues culpas tragicis clamoribus insectatur quid faciet in magnis? Numquam tamen extenuari debent, quantumuis leues, ne quis non esse fugiendos sibi persuadeat. Cæterum sicut leuia non supra modum arguere oportet, ita grauia non nisi grauitè, magnoq; cum spiritu castiganda sunt, significando magnum peccati odium, & malitiæ peruersitatem detestandam, cum magna vi adhibendo clamorem contenta voce, cum quis à natura firmis lateribus iuuatur; per exclamationes admirationem, repetitionem eiusdem vocis & orationis, &c.

Grauia crimina, grauitè arguenda.

Lib. 2. in lib. Reg. c. 3.

Lib. 4. Moral. c. 9. Prou. 24. Matth. 3.

Reprehensio debet cum grauitate fieri.

Ita Gregor. qui proiecto Dei timore, ait in sceleribus obstinati sunt leuiori increpatione arguendi non sunt, ne leue pondus peccati esse putent, in quo corruunt dum graue eis non sonat, quod ex auctoritate prædicatur.] Et alibi solent (ait) prædicatores iusti auditores suos obiurgando corripere, solent in eorum vitijs districta increpatione seruire. Vnde scriptum est: Verba sapientum quasi stimuli, & quasi clauis in altum defixi. An Ioannis verba clauis non erant cum dicebat, progenies viperarum quis vobis demonstrauit fugere ab ira ventura? An verba Stephani clauis non erant, cum dicebat vos semper Spiritui sancto resistitis, an verba Pauli, clauis non erant cum diceret, ò insensati Galatæ, quis vos fascinauit?]

Curandum item ne arguendo describantur lepide ipsa vitia, ne populus magis ad venustatem arguentis attendat, quam peccati odium concipiat; quod ego animaduerti vsu venire cum mulierum fucus, & pigmenta, & alia similia cum quodam lepore haud sine pigmentis, & fucis verborum flagellantur. Modus ille, reprehensionis aculeum, ita orationis eneruat, vt potius ea dicta videantur vrbauitatis causa, quam castigationis. Eodem modo animaduerti quosdam cum clamandum, & quasi tonandum esset,

effect, verbis vti bene compositis & selectis, numerosa dispositione contextis, vt qui audiunt non tam rei atrocitatem attendant quam orationis compositionem ac stylum, non zelum corrigentis, sed declamantis ingenium.

Denique reprehensio ita debet habere acrimoniam contra vitia, vt tamen appareat paterna erga Auditores benignitas, ne videatur Concionator arrogantior, & exercere dominatum in Auditores velle, & vt loquitur Isidorus: ne vnde emendare populos poterat, inde potius vulneret; sed ita obiurgat vt dicere cum Paulo possit, Non quia do-
 minamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudij vestri. 4.
 induat Pauli viscera qui modo filiolos appellat, quos iterum ait parturio, modo testatur se eos diligere in visceribus Iesu Christi. Chrysostr. Sacerdotis tantum est arguere, liberamque praestare admonitionem non mouere arma, non clypeos vsurpare, non vibrare lanceam, non arcum tendere non iacula mittere. Ab Augustino, Correctio dicitur medicinalis vindicta, terribilis lenitas & charitas seu-
 ritatis.] Greg. Equos, inquit, indomitos blanda prius manu tangimus, & eos nobis plenius postmodum etiam per flagella subiugamus, & amaro pigmentorum poculo mel-
 lis dulcedo adiungitur; vt ea quae saluti profutura est in ipso gustu aspera amaritudo non sentiat, vt dum gustus per dulcedinem fallitur humor mortiferus per amaritudinem euacuetur.] In arca erant simul & virga, & manna, sic in Concionatore virga correctionis, & manna mansuetudinis & charitatis. Idem Gregorius. Ipsa increpatio sanctorum, natura grandinis conuenienter exprimitur, grando enim veniens percutit, liquata rigat, Sancti autem viri corda audientium, & terrentes feriunt, & blandientes infundunt, feriunt dum virtutem terribilium Domini dicunt, & magnitudinem eius narrant: blandientes rigant quando memoriam suauitatis Dei eruciant.] Et vult eam maturitatem increpationibus adhibendam, vt ipsa quoque sacerdotalis indignatio virtute sit admixta dulcedinis, quatenus & tunc a subditis amari debeat, etiam cum grauius timetur.] Certissima est sententia meo iudicio, nihil ita conferre ad hoc, vt qui audit persuadeatur ad recipiendum quae dicuntur, atque si cognoscat quod cum magna dilectione dicuntur. Quod tunc maxime ser-

Reprehensio fiat cum charitatis significatione, ac lenitate.

Lib. 3. de sum. bon. e. 4.

2. Cor. 5.

Ho. 4. sup. 1. cap. 1. / ai.

Lib. 3. contra literas Petilianae cap. 4.

3. par. Past. adm. 18.

29. Mor. c.

11. vide

etiam 24.

Mor. c. 9.

Lib. 3. ep. 1.

uandum est cum quis nouus incipit habere conciones, in aliquo loco, non enim debet statim rigidas correptiones adhibere, quousque auctoritatem aliquam sibi comparauerit.

Hom. 3. in act. circa finem.

Hac modestia utitur Chrysostomus, cum ita docet: Non quoties aliquid contra auaritiam dicimus, contra vos loquimur, imò nec contra vllum profusus. Vtinam contingat, vt remedia frustra sint parata à nobis, talia sunt medicorum vota nil aliud postulantium, nisi vt post multum laboris profusus abijciantur pharmaca, sic nos optamus, vt verba nostra profusus in aere dicantur; & verba tantum sint. Equidem omnia promptè sustinuerò, vt non sit opus hæc dicere, & si vultis tacebimus, tantum vt silentium careat periculo; optimi Medici sunt, qui licet morbus ægrotantium ipsis lucrum afferat, cupiunt tamen suos amicos vti prospera valetudine, & nos cupimus omnes bene valere.]

Hom. 15.

Cæsarius Episcopus Arelatensis, Quotiescumque ait, fratres carissimi, tam pro vestra, quam pro mea salute, necesse est aliqua dura, & aspera predicare, considerantes periculum meum, debetis hoc æquanimiter, & patienter accipere, quia predicatio aspera ægrotis medicamenta prouidet, sanis ornamenta componit, utitur exemplo Medicorum, qui aliquando ferramentis vtuntur & cauterijs, & infirmi desiderio sanitatis patienter excipiunt. Diuus Basilus interrogatus, qua animi affectione vti debeat qui increpat, respondit, quod ad Deum attinet, eo animi affectu quo David, Vidi prauaricantes, & tabescebam, quia mandata tua non custodierunt, quod ad eos qui increpantur eiusmodi quali vteretur Pater, & Medicus cum misericordia, & lenitate, si filium suum curaret, maxime cum adesset dolor, & sine cruciatu adhiberi curatio non posset, & alibi docet imitandam esse Medicorum consuetudinem, vt videlicet egris non irascamur, sed contra morbum ipsum pugnemus, in eoq; impugnando, duriore victus ratione, si ita res postulat animi vitia sanemus.]

Psal. 118.

Non prædicet viam laxiorem, potius terreat quam blandiri
 studeat. Cap. XXXVIII.

Concionatores cauere debent, ne viam cæli, nimis fa-
 cilem esse profiteantur, & ita dilatent phylacteria in-
 Dei misericordia prædicanda, vt diminuunt diuinæ iustitiæ
 timorem. Non igitur insusurrent auribus verba quædam
 adulatoria, qualia poscebant qui apud Isaiam dicebant,
 Loquimini nobis placentia, nec ferebant minas Prophetarum. *Isai. 30.*
 quos ex Christi sententia, & lapidabant, & occidebant.
 Non desunt hodieq; nonnulli Concionatorum, qui omnia
 facilia prædicant, & quod longè peius est, inuehantur in
 eos, qui contra peccata sæpè clamant, timorem incutiunt,
 & pericula inferni proponunt, rigorem diuini iudicij, ac
 mortis describunt: & tamen contra pseudopphetas, qui
 secura, & dulcia concinebant sæpè, Deus acriter inuehi-
 tur, per Hieremiam, queritur quod non aperuissent populo
 iniquitatem suam, vt eos ad penitentiam prouocarent. *Thren. 2.*
 Isai. Popule meus (ait Deus ipse) qui te beatum dicunt ipsi *Isai. 30.*
 te decipiunt, & Hierem. Nolite credere pseudopphetis,
 qui dicunt pax, pax, & non est pax. Michæas: Hæc dicit *Mich. 3.*
 Dominus super prophetas qui seducunt populum meum, &
 prædicant pacem. Ezechiel: Væ qui consuunt puluillos sub *Ezech. 13.*
 omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ad capiendas ani-
 mas. In quæ verba Origenes docet in eum hæc dici, qui vt *Hom. 3. in*
 placeat eis quibus aures pruriunt, loquitur quæ gratanter *c. 13. Ezech.*
 accipiunt, quæ vicina sunt voluptati, cum ea docet, quæ
 anrem populi mulceant, & strepitum potius laudatorum,
 quam gemitum moueant auditorum, qui ea dicit, quæ dele-
 çent potius, quam conuertant à vitijs, & hos nomine fi-
 liarum propheta vocat (quia inquit Origenes) effæminatæ
 sunt talium magistrorum animæ, ac voluntates, qui semper
 sonantia, semper canora componunt, & nihil virile, nihil
 forte, nihil Deo dignum est, in his qui iuxta gratiam, & vo-
 luntatem audientium prædicant.]

Rectè Hieronym. verba sapientum sunt quasi stimuli. Si *Ecc. 12.*
 cuius (ait) sermo non pungit, sed delectationem facit au-
 ditori non est sermo sapientis, verba quippe sapientum, vt
 stimuli, & subditur, quæ per magistrorum consilium data
 sunt

sunt à Pastore vno. Certè veri, & sancti Propheta, eorumque libri minis, ac terroribus pleni sunt, vt legentibus satis patet, & qui plusquam Propheta dicitur Ioan. Baptista, acriter in peccata inuehebatur, & gehennæ, ac diuinæ vltionis iudicium, grauius inferebat, aded vt etiam capitis abscissione, mortem, ob hanc vnã causam oppeterit. Et omnium magister Doctorum Christus, non laxiorem viam,

Matth. 7. prædicauit, cum diceret, Lata est porta & spatiosa via que ducit ad perditionem, & quam angusta est via que ducit in cælum. Et alibi: Contendite intrare per angustam portam. Et iterum: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Certè Euangelium significat bonum nuncium, & tamen teste Chrysof. plura habet de supplicio, quam de

In verba Pf.
7. Deus Iudex iustus, fortis, &c.

Regno, cuius rei optimam ipse assignat causam, id natum esse ex Dei benignitate, qui enim, ait, volunt supplicium, infligere, non modo id aperiunt, sed cælant magis, ne si rescuerint, qui sunt puniendi caueant, sed contra omnino Deus, & prædicat & minatur, & terret, & nihil non facit, vt que minatur, non faciat.] Et paulò inferius in illa verba Psalms, Parauit vasa mortis, paratum, ait, fuisse telum,

contra Niniuitas, non vt emitteretur, sed vt reponeretur quo intolerabiliora dicit, eo illa dicit maiori mansuetudine, minatur gehennam, ne mittat in gehennam.] Ergo & Concionator Deum imitari studeat in hac saluberrima mansuetudine, minetur & terreat, vt suos Auditores, hoc modo à grauissimis tormentis auertat. Illud etiam certum est

Hom. 15. Chrysof. hoc est, ait, opus salis; laxa quæque vrere, ac restringere, & Theophylact. Vos (inquit) estis sal terræ mordentes, & condientes doctrina, ac reprehensionibus dissolutos, vt non pariant vermes perpetuos, propterea non abijciatis mordacitatem.] Mordere autem, vt supra diximus, debent vitia, hominibus parcere. D. Paulus gaudet, quod

In Matt. 5. Corinthios ad tristitiam salutarem, & poenitentiam secundum Deum adduxisset. Causam verò quare aliqui Concionatorum, hunc modum teneant, vt populis placencia loquantur illam esse arbitror, nec omnino me fallit opinio, quod multitudines confertas in concionibus amant, & hunc quasi finem sibi constituunt, eisq; placere prurientibus gestuunt: qui planè intolerandus, & perniciosissimus error est,

2. Cor. 9. Proprium hæreticorū est blandiri.

est, quo sese à Damone, suiq; amoris nimio affectu, illos significant, cum magis ad frequentiam auditorum, quam ad beneficium animarum attendentes, id potius ante oculos habent, vt curiosas aliquorum aures mulceant, quam Dei voluntati placeant. Hæc fuit occasio, quæ in Germaniam, & alia loca, multas hæreses innexit, nam multitudo malè ad vitam laxiorem prona libenter applaudit talibus, ad aurium suarum pruritus blandè concinentibus, qui dicunt (vt ipsorum satanicis vocibus vtar) cælum non esse factum pro brutis, sed pro hominibus, Christum pro nobis factisfecisse. Non quod intrat in os coquinare hominem, solam fidem iustificare, & alia huiusmodi, quæ à viris imprudentissimis vesanæ plebeculæ inculcata, totam Christianæ pietatis sinceritatem subuerterunt. Hieronym. docet proprium esse hæreticorum adulari, & eorum qui decipere cupiunt audientes, dicente Apostolo, huiusmodi, Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium, semper infidiosa, blanda, & callida est adulatio, pulchrèq; apud Philosophos definitur, blandus inimicus.] Non ita planè cælestis tuba Paulus; cum ait, Si hominibus placerem Christi seruus non essem. Si verò eundem ipsum Paulum mihi obijcias alibi dicentem, Sicut & ego omnibus per omnia placeo ipsemet Paulus tibi respondet, cum continuo subdit, Non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. In quo ergo placebat Paulus nempe in eo quod non suum quærebat commodum, sed salutem aliorum seruebat. Sed eleganter hæc loca conciliat Augustinus, primò ille, ait, hominibus bene placet, qui non se illis placere vult, sed ipsam quam suadet veritatem. Secundo, qui placet hominibus, non iam ab hominibus gloriam quærens, sed Dei, vt salui fiant, non iam hominibus, sed Deo placet, aut certè cum & Deo, & simul hominibus placet, non vtique hominibus placet. Tertiò, nulli prodest ad salutem, si homo alijs propter seipsum placet, quia non placet vtiliter, nisi cum propter Deum placet, scilicet vt Deus placeat, & glorificetur.]

Lib. 1. Di
log. contra
Pelagium.
Rom. 16.

Gal. 1.

1. Cor. 10.

In epist. ad
Gal. c. 1.

Per hæc tria pronuntiata optime quid sibi Paulus velit appareat. Itaque nulli, nisi proterno dubium esse poterit quid Deus in hac parte à suis præconibus exigat, quid sanctissimi
Pro-

Doctrina SS.
Patrum circa
hoc.

Propheta seruarint, quid nos Christus ipse docuerit, & verbis, & exemplo. Eandem autem omnino doctrinam sancti Patres, & nobis inculcant, & suis ad populos sermonibus obseruant egregie, subieciam aliquorum testimonia, id enim maxime curo, vt sanctissimorum virorum potius innitar auctoritati, quam de meo sensu loqui videar. Accipe hac de re, eloquentissimi & sapientissimi Chrysoctomi iudicium.

Chrysoct.
hom. 8. in
Act.

Hic, ait, omnia conuersa sunt, omnia sursum, deorsum confusa sunt, quia sicut in spectaculis, ita in Ecclesijs, multitudinem desideramus auditorum, & non multitudinem probatam. Et paulo inferius, Optarem sane, ait, vt multitudine ornatur Ecclesia, sed multitudine probata, si hoc fieri nequit, saltem vt pauci illi probati sint. Nonne melius est (ait idem) habere vnum lapidem pretiosum, quam mille obolos, nonne melius est habere paucos bonos filios, quam multos malos.]

Lib. 5. de
Sacerd. ini-
tuo.

Rursum egregie monet non loquendum populis ad voluptatem, neque ad prurimum aurium. Magno, inquit, opus est animo, vt quis multitudinem illam immoderatam, infructuosamq; voluptatem compescat, possitq; illorum audicionem, ad id quod vtilius est transferre, hac ratione, vt populum se sequentem, & obsecundantem habeat, non autem ipse a populi desiderijs agatur. Id quod prestare nemo potest, nisi idem simul, & popularem auram aspernetur, & simul dicendi vim obtineat. Lege si placet eundem in epist.

Hom. 2. in
epist. 2. ad
Thess.

2. ad Thessal. vbi docet quam saepe dicendum sit de gehenna, nihil enim tam vtile est, inquit, atque de gehenna sermocinari, quouis argento mundiores nobis animas facit.] Idem

Hom. 6. in
c. 2. ep. ad
Ephes.

Chrysoctom. cum acriter egisset contra peccata subiecit durus, & onerosus sermo. Noui & ego, verum si attenderimus non inutilis, neque enim ad gratiam mihi loquendum nunc est, imò numquam, sed semper ea dicenda, quae animam contrahere, castigareq; valeant. Bernar. Timeat, inquit, orationem tuam, qui admonitionem contempnit, cui tu Sacerdos irasceris, Deum sibi iratum non hominem putet. Cyprian.

Bern. lib.
4. de cōsid.
ad finem.
Cypr. ser.
de lapsis.

Oportet Dei Sacerdotem, non obsequijs decipientibus fallere, sed remedijs salutaribus prouidere. Impericus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus, manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum, virus inclusum, dum seruat, exaggerat: aperiendum vulnus est & secandum, & putredinibus

bus amputatis, medela fortiore curandum, vociferetur & clamet licet, & conqueratur egens impatiens, per dolorem, gratias agat postmodum cum senserit sanitatem: emerfit enim, fratres dilectissimi, nouum genus cladis, & quasi parum persecutionis procella sauiert, accessit ad cumulum sub titulo misericordiae malum fallens, & blanda pernicies.] Aug. in illud, Sicut tuba exalta vocem tuam. Scitis, ait, quod tuba, non tam oblectationis esse soleat quam terroris; non tam delectatione praefere, quam inferre formidinem. Tuba ergo peccatoribus necessaria est, quae non solum aures eorum penetret, sed etiam corda concutiat, nec delectet cantu, sed castiget auditio. Et expresse affirmat Concionatores, numquam debere peccatoribus adulari, sed (quod ipse subdit) obiecta futura miseria, & grauitate peccatorum ad lachrymas perducere. Ambr. Tunc, ait, auditor proficit, cum austeriora annuntiat praedicator. Tunc ei salus gignitur quando tristitia emendationis ingeritur, nam quae secundum Deum est, tristitia poenitentiam in salutem stabilem operatur.] Greg. Est magna omnipotentis Dei gratia, cum inique agentibus, durus a Doctoribus, sermo increpationis profertur; & idem comparat praedicatorem, spinam, quia dum de peccatis & de virtutibus differit, & modo aeterna supplicia minatur, modo caelestis regni gaudia promittit, corda audientium pungit, sicq; mentem, doloris compunctione perforat, vt ab eorum oculis, quasi quidam sanguis animae lachrymae decurrant.] Hiero. Ille, ait, est Doctor Ecclesiasticus, qui lachrymas, non risum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit esse foelicem, nec praue nit naturam iudicij Dei, dicente Scriptura: Ne beatum, dixeris quempiam hominem ante mortem.] Et in illud Isai. Argentum tuum versum est in scoriam, caupones tui miscent aquam vino. Omnis, ait, doctor; qui austeritatem Scripturae per quam potest audientes corripere vertit ad gratiam, & ita loquitur, vt non corrigat, sed delectet audientes, vinum sanctorum Scripturarum violat.] Lege eundem in illud Malach. 2. Maledicam benedictionibus vestris. Et in illud Hierem. 6. Curabant contritionem filiae populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax, cum pax non esset: hoc, inquit, de sacerdotibus & Doctoribus intelligitur, qui diuicibus & magnis reprobant prospera, & clementem praedicant Deum magis illos supplicio & iracundiae preparantes. Addamus sapientissimi Philonis sententiam: Pro concione, inquit, si dicendum

Aug. ser.
106. de tēp.

In Ps. 85.
Ambr. ser.
84.

Greg. hom.
in Euang.

Hieron. in
Tbr. c. 1.

Lib. de Io-
seph.

erit adulationes relinquam alijs, contentus verbis vtilibus; increpans, admonens, castigans, non arrogantem, insanamq; sed sobriam libertatem proferens, quod si quis tales castigationes non amat, reprehendat parentes, tutores, preceptores, & omnes curatores, quia suos liberos, pupillos, discipulos obiurgare non deserunt, interdum etiam verberant, nec tamen scire, sed amanter castigare dicuntur.] Et affert exemplum Medici, qui etiam erga Principes & Magnates sektionem, vitionem ubi opus est, vtitur modo seruet hominem: Ego (addit) qui non vnum virum curandum suscepi, sed integram ciuitatem laborantem morbis grauioribus, contractis ex innatis concupiscentijs quid agere debeo? num prodita vtilitate publica illius, aut illius aures mulcere adulatione illiberali? Emori prestat, quam loqui ad gratiam dissimulata veritate, & vtilitate neglecta.] Iam satis, superq; manifestum esse arbitror, quod sit Sanctorum, & sapientum virorum hac de re iudicium, sed

Naz. in oration. ad 150. Episc.

omittenda nullo modo est magni Nazianzeni preclara, & omnibus aduertenda obseruatio, qui ex nimia Doctorum indulgentia factum affirmat, vt populi adeo fastidiosas & delicatas aures habeant, vt non Sacerdotes, & Praesides, sed Rhetores quaerant, sic (inquit) eos erudiuimus, qui omnibus omnia effimur, haud scio, vt omnes seruemus, an vt perdamus.] Similia ceteris Patribus Aug. cuius verba afferrem, nisi viderer esse longior in re tam certa, sed obsecro lector vt legat ser. 67. de temp. Haecenus de hoc dictum sit. Neque tamen haec a me dicuntur, quasi velim Concionatorem esse nimis rigidum, & semper inferni poenas, ac diuini iudicij rigorem inclamare; imo verò, saepe iudico eum ad amorem Dei ad diuinam misericordiam, ad aeterna praemia, debere orationem conuertere, praesertim verò, cum in sublimi dicendi genere, vehementes affectus excitauit, recurrentum est ei ad lenes commouendos, volui tamen copiose locum hunc Patrum auctoritate confirmare, quia aduerto, hac tepestate plurimos ex Christianis Oratoribus hac nobilissima doctrina indigere. Video enim plerosq; ad gratiam, & ad delectationem verba componere; ideoq; non mirandum est, si multis Concionibus, & multorum numero Oratorum in paucis appareat morum, vitaeq; in melius commutatio.

Quibus titulis appellandi Auditores.

Placet hoc postremo loco addere dictis, non contemnendam appendicem. Persimilem esse adulationi, cum auditorum laudes Concionator exaggerat, & magnos ei titulos tribuit quamuis modeste aliquas virtutes, & prudenter commemora-

re ex

re ex occasione nata, licitum arbitror, atque adeo utile, omnis tamen assentandi, vel minima est fugienda suspicio. Nec probo si crebro suos Auditores appellet Dominos, vel Dominas etiam si tales non desint, quia communem populi multitudinem videtur parui facere, cum tamen, huius maior sit pars; præterquam quod nescio quid vanitatis in ea repetitione significatur, quare satius, fore putarem, si eos, ut communiter Apostoli vocant Fratres, & Christianos, & Charissimos, ac dilectos appellet.

In via Illuminativa Progressus, & Virtutes inculcanda.
Cap. XXXIX.

Non existimet se ritè suo munere functum, Christi legatus, si id solum curet, ut à scelere peccatores deterreat; sed intelligat, sibi acriter enitendum esse, ut conuersos ad Deum, in spiritali vita, vltèrius prouehat. D. Bas. docet munus esse Prædicatoris, ut quos conuertit meliores efficiat. D. Paulus distinguit duplex doctrinæ genus, Alterum vocat elementa exordij sermonum Dei, & comparat lacti puerorum cuiusmodi est doctrina de pœnitentia, de peccati turpitudine. Alterum vocat sermonem Iustitiæ, cum agitur (ut ait Caiet.) de progressu in via Dei iam cœpta, vel ut Ansel. exponit. de perfectione, & quidem sicut paruulis oportet lac prouidere, ita ætate prouectis cibus solidus dandus est, ut crescant, & sicut magni est momenti, peccatores mouere, ut à peccato abstrahantur; Ita ad Dei gloriam, ad Ecclesiæ ædificationem, ad animarum beneficium res est magni ponderis, ut à voluptatibus auulsi proficiant, hoc autem munus ad concionatorem maxime pertinet, sicut enim in naturalibus à pueritia ad iuuentutem fit progressus; ab hac ad maturiorem ætatem. Ita gratia illud sibi propositum habet, quod de Christo scriptum est, proficiebat ætate, gratia, & sapientia. & sicut in disciplinis, qui docent à primis rudimentis ad grauiores Scientias, discipulos promouere student. Ita doctorem Ecclesiasticum, & populi Christiani magistrum oportet idem omnino præstare; ut lac incipientibus præbeat, solidiorem cibum prouidentibus exhibeat: lege Chrystost. qui copiose probat ad consequendum regnum cælorum non satis esse à malitia liberari non retrocedendo, contra Deum, sed opus esse multo virtutum lucro, ac prouentu, & affert ad hoc multa similia, de brauio

Prudentia in via Illuminativa. Lib. Mor. sent. defin. 70.

Heb. c. 5. & 6.

Ad progressum prouocandi homines.

Ser. de vir. & vit. 10. 3